

Ydinaseet eurooppalaisessa politiikassa

Toimittajat : Mikael Böök
Jaakko Ellisaari
Laura Lodenius

Ulkoasu ja taitto : Juho Hellsten
Kannen ulkoasu : Simo Hellsten

Suomen Rauhanliitto – YK- yhdistys ry.

Painopaikka : MIKTOR , Helsinki

ISBN 978-951-9193-53-3

Albert Camus elokuussa 1945:

”Maailma on mikä on, toisin sanoen ei paljon mitään. Tämän tietää nyt jokainen kiitos sen konsertin, jota radio, lehdet ja tietotoimistot ovat eilisestä lähtien yhdessä soittaneet atomipommin johdosta. Innostuneiden kommenttien tulvan keskellä meille itse asiassa opetetaan, että mikä tahansa keskisuuri kaupunki on totaalisesti raunioitettavissa jalkapallon kokoisella pommilla. Amerikkalaiset, englantilaiset ja ranskalaiset sanomalehdet puhkeavat tyylikkäisiin arvioihin tulevaisuudesta, menneisyydestä, keksijöistä, kustannuksista, rauhan kutsuksesta, sotilaallisista seuraamuksista, poliittisista vaikutuksista ja jopa atomipommin itsenäisestä luonteesta. Tehkäämme yhteenveto: mekaaninen sivilisatio on tullut raakalaismaisuutensa loppupäähän. Lähitulevaisuudessa on pakko valita kollektiivisen itsemurhan ja tieteen tulosten älykkään hyödyntämisen välillä.”

”Ihmiskunnalle nyt aukeavien kauhistuttavien näköpiirien edessä huomaamme entistä paremmin, että rauha on ainoa taistelu, jota kannattaa käydä. Tämä ei enää ole rukous vaan käsky, jonka tulee nousta kansojen keskuudesta hallituksille, käsky, joka merkitse lopullista valintaa helvetin ja järjen välillä.”

- Combat-lehti 8.8.1945

Sisällysluettelo

Camus atomipommista 1945 X

Esipuhe X

OSA I: Eurooppalaisen ydinasepolitiikan historiaa

Böök: Ydinasepolitiikan lyhyt historia X

Faktalaatikko: EADS X

Ellisaari: Arvaamaton,autonominen, eurooppalainen Ranska XX

Ellisaari: Eurooppalainen ydinase XX

OSA II: Ydinaseet Euroopassa ja maiden ydinasepolitiikka

Ellisaari: Ydinaseet esteenä YUTPlle XX

Ellisaari: Naton pommit Euroopassa XX

Faktalaatikko: Naton strateginen konsepti XX

Ellisaari: Käyttödoktriinit – ase muiden joukossa XX

Faktalaatikko: YUTP XX

Faktalaatikko: Lissabonin sopimus XX

Faktalaatikko: EU:n ydinaseet XX

Faktalaatikko: WEU kuollut mies kummittelee XX

OSA III: Ydinaseriisunta ainoa vaihtoehto, aloitteet ja toiminta

Böök: Ydinaseriisunta on viisauden alku XX

Alm, Kanninen & Ellisaari: Blix: Uudet ydinasestrategiat
kuolettava vaara XX

Ellisaari: Kylmän sodan arkkitehdit rauhanenkeleinä XX

Ellisaari: Toimintaa Euroopassa ydinaseita vastaan XX

Ellisaari: Ydinsulkusopimuksen tarkistus 2010 EU:n haaste XX

Ellisaari: Ydinaseidenriisunta- ja asevalvontaneuvottelut XX

Faktalaatikko: NPT XX

Faktalaatikko: CTBT XX

Böök: END - European Nuclear Disarmament viisauden alku XX

END -vetoisuus XX

Faktalaatikko: Saintesin vetoisuus XX

Faktalaatikko: IAEA XX

Faktalaatikko: Abolition 2000-liike XX

Faktalaatikko: Middle Power initiative XXX

Faktalaatikko: Kaupunginjohtajien liike XXX

Diktonius - Krohn - Chydenius: Råg - Ruis XXX

Kirjoittajien esittelyt XXX

Esipuhe

Euroopan Unioni pyrkii tulevaisuudessa yhä yhtenäisempään ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Lissabonin sopimuksessa, joka ehkä jopa saadaan voimaan, on sovittu mm. yhteisestä ulkoministeristä sekä ulkoasian-toimiston perustamisesta.

Vaikka unionilla ei ole yhteistä armeijaa tehdään puolustuksen saralla yhä tiiviimmin yhteistyötä. Puolustusteollisuuden tuotteille – siis aseille ja asejärjestelmille – halutaan luoda sisämarkkinat ja lisätä niiden vientimahdollisuuksia. Jäsenmaat on sitoutettu alan kehittämiseen Lissabonin sopimuksen erillisellä lausekkeella, että jokaisen jäsenmaan tulisi entistä vahvemmin panostaa puolustusteollisuuden kehittämiseen.

Sen sijaan yleinen aseidenriisunta varsinkaan ei varsinaisesti ole ollut unionin yhteisen politiikan agendalla. Varustelun edistäminen nähdään pitkälti kilpailukyky- ja markkinakysymyksenä, kun taas aseidenriisunta nähdään kuuluvaksi osaksi kansallista politiikkaa, osana valtioiden omaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Varsinkin ydinaseet ovat vaikea kysymys EU:lle, ovathan kaksi unionin vanhaa jäsenmaata Ranska ja Britannia ydinasevaltioita ja siten myös turvallisuusneuvoston pysyviä jäseniä. On selvää että myös Nato on EUssa merkittävä vaikuttaja näissä kysymyksissä.

Samalla maailmalla kasvaa huoli, että ydinaseteknologia leviää yhä vastuuttomammille tahoille ja toisaalta aseidenriisuntajärjestelmän uskottavuutta horjuttaa vanhojen ydinase maiden aikomus kehittää ja hankkia uusia ydinaseita.

80-luvulla Euroopassa toimi vahva ydinaseiden vastainen rauhanliike yli kylmän sodan blokki-jakojen, European Nuclear Disarmament END-liike. END-liikkeessä kanavoitui se laaja kriittinen eurooppalainen kansalaismielipide joka piti kilpavarustelua järjettömänä ja vaarallisenä ja joka ehdottomasti vastusti uusien asejärjestelmien (keskimatkan-ohjuksien) tuomista omille takapihoilleen Eurooppaan.

Tänä päivänä samantyyppinen kansalaisliike on noussut vastustamaan Yhdysvaltojen ohjussuojan rakentamista Tsekkeihin ja Puolaan. Naton jäsenmaihin sijoitettujen USA:n viimeisten ydinaseiden poistamista vaativat niin sijoitusmaiden yleinen kansalaismielipide kuin monet merkittävät poliitikotkin.

Moni pelkää uutta entistä vaarallisempaa varustelukierrettä. Venäjä on jo ilmoittanut vastatoimena Yhdysvaltojen ja Naton politiikalle voitavansa sijoittaa ohjuksia Kaliningradin. Ydinasevarustelulle on saatava loppu!

Sen sijaan että varustelu katsottaisiin EU:ssa luonnolliseksi osaksi vain taloudellisen kilpailukykyyn edistämistä, tulisi unionin ottaa yleinen aseidenriisuntapolitiikka tavoitteeksi ja myös uskaltaa nostaa kissa pöydälle, ja käsitellä kysymystä ydinaseista sen omalla aluella, niin omien kuin muidenkin.

Tässä pamfletissa pyritään antamaan kuva aseidenriisunnan roolista Euroopan turvallisuuspolitiikassa, ydinaseista Euroopassa, eurooppalaisen ydinasepolitiikan historiasta ja nykypäivästä ja kansalaisliikehinnästä ja kampanjoinnista ydinaseita vastaan.

Kirjan julkistamiseen on saatu Suomen Ulkoministeriön tukea kansalaisjärjestöjen Eurooppa- tiedottamiseen, mistä kiitos.

Antoisia lukuhetkiä!

Laura Lodenius

OSA I: Eurooppalaisen ydinasepolitiikan historiaa

Mika Bööck :

Ydinasepolitiikan lyhyt historia

Ydinasepolitiikan historian kuvaus kiteytyy ranskalaisen Nobel-kirjailijan **Albert Camus**'n sanoihin: ”mekaaninen sivilisaatio on tullut raakalaismaisuutensa loppupäähän. Lähitulevaisuudessa on pakko valita kollektiivisen itsemurhan ja tieteen tulosten älykkään hyödyntämisen välillä”.

Albert Camus toimitti vastarintaliikkeen *Combat*-lehteä. Hän kirjoitti nämä sanat numeroon, joka ilmestyi 8.8.1945, välittömästi Hiroshiman pommituksen jälkeen.

Ydinasepolitiikan historiaa leimaa epävarmuus ja päättämättömyys. Henki on ajoittain ollut vahva, mutta liha on toistaiseksi aina osoittautunut heikoksi. Ei ole tohdittu käyttää atomipommeja toista kertaa, saatikka vetypommeja edes ensimmäistä kertaa. Kollektiiviseen itsemurhaan ei siis ole vielä uskallettu ryhtyä, vaikka se saattaisi kerralla ratkaista ihmiskunnan kaikki ongelmat! Toisaalta ei ole myöskään uskallettu kollektiivisesti hävittää näitä tuomiopäivän vempeleitä. Päinvastoin, finanssi- ja talouskriisistä, ilmaston lämpenemisestä, elintarvikepulasta ja nälänhädästä huolimatta me

investoimme niihin yhä uusia miljardeja euroja ikään kuin odottaisimme juuri niiden tarjoavan ratkaisun ihmiskunnan yhä kasvaviin ongelmiin. Ja tätä kutsutaan realismiksi!

Näin ydinaikakautta luonnehtiva epävarmuus ja päättämättömyys on lopulta johtanut syvään kollektiiviseen mielisairauteen. Tarkemmin sanoen kollektiiviseen skitsofreniaan.

Jonkun on kuitenkin oltava mieleltään terve, muuten ”ihmiskunta tekee itsemurhaa”, kuten **Juice Leskinen** lauloi kappaleessaan ”Viides toista yö”. Meidän on kai syytä olettaa, että suurvaltojen johtajat ovat hieman viisaampia kuin me muut?

Ehkäpä, mutta suurvaltojen johtajat ovat toistaiseksi aina pettäneet. He ovat kyllä osoittaneet olevansa viekkaita, mutta samalla valitettavasti myös yhtä mielipuolisia kuin kaikki muut. Mikäli he ovat olleet tai ovat järjissään, heidän päätöksensä ovat olleet - tai ne ovat - rikollisia. Eikö ole rikollista rakennuttaa M51-ohjuksia ja ”oseaanisia” vetypommeja?

Suurvaltojen petollisuudesta katkeroitunut **Alva Myrdal**, Ruotsin pitkäaikainen edustaja aseriisuntaneuvotteluissa luonnehti lopulta tätä toimintaa *peliksi* kirjassaan *Spelet om nedrustningen*, 1976. Rikollispomot pelaamassa venäläistä rulettia ihmiskunnan tulevaisuudesta.

De Gaulle

Tässä kohdassa on poikettava historian suureen metsään tutustumaan hieman tarkemmin joihinkin yksittäisiin puihin. Ehkä tilanne ei ole niin paha kuin historia näyttäisi todistavan. Jos ei lähimenneisyydestä löydy nykytilanteeseen sopivia psyykelääkkeitä niin ainakin mielen hämmennystä hieman lieventäviä rohtoja.

Sodanjälkeisen Euroopan poliittisesta tulevaisuudesta kilpailee kaksi laajaa visiota, molemmat siinä määrin hyvin perusteltuja ja suosittuja,

etteivät eurooppalaiset itsekään aina tiedä kumpi niistä pitäisi valita ja kumpaa kannattaa. Edellyttäen tietenkin, että he ovat ollenkaan kiinnostaneet huomiota koko kysymykseen.

Ranskalainen panssarieversti, sittemmin kenraali ja tasavallan presidentti **Charles de Gaulle** (1890-1970) tunnetaan ensimmäisen skenaarion keskeisenä esittäjänä ja toteuttajana. Sitä kutsutaan valtioliitoksi tai konfедераatioksi. De Gaullen sodanaikaisten sankaritekojen ja sodanjälkeisen politiikan jalona motiivina toimi Ranskan itsenäisyyden ja suvereniteetin pelastaminen ja suojeleminen. Suurpiirteisenä luonteena hän toivoi muillekin eurooppalaisille valtioille samaa eli suvereenia itsemääräämisoikeutta. Myös Venäjä, jota hän itsepintaisesti kieltäytyi kutsumasta Neuvostoliitoksi, sisältyi de Gaullen visioon Euroopan yhteisestä valtioliitosta.

Ranskan atomitutkijat, etunenässä kommunistinen fyysikko **Frédéric Joliot-Curie**, olivat maailman huippuluokkaa. Joliot'n ja monien muiden protesteista huolimatta Ranskassa saatettiin siis varhain ryhtyä kehittämään omaa, kansallista ydinasetta. Maan presidentiksi palattuaan patriootti de Gaulle asettui luonnollisesti kannattamaan suunnitelmaa.

Muistettakoon vertailun vuoksi, että vielä tuohon aikaan **Olof Palme** johti Ruotsin hallituksen ja armeijan vastaavanlaista projektia; Ruotsi-kin havitteli 1950- ja 1960-luvulla itselleen kansallista ydinasetta.

Kun ensimmäinen ranskalainen koepommi räjähti, de Gaullen kerrotaan puhjenneen hurraa-huutoihin. Hänellä oli taipumusta yltiö-nationalismiin ja imperialismiin. Ensimmäinen ranskalainen ydinkoe suoritettiin Algeriassa, Ranskan silloisessa siirtomaassa, helmikuussa 1960. Ajallinen etäisyys auttaa ymmärtämään toisessa maailmansodassa kunniansa miltei kokonaan menettäneen maan presidenttiä. Algerialaisten on kuitenkin vaikeampi unohtaa ja antaa anteeksi, sillä plutoniumin halkeamisaika lienee noin 24.000 vuotta.

De Gaulle ei uskonut amerikkalaisen ydinsateenvarjon suojelevan Eurooppaa, mikä on hänelle kunniaksi. Sen sijaan hän luuli Ranskan kansallista ydinasetta pelotteeksi, joka riittäisi estämään minkä tahansa vihollisen hyökkäyksen Ranskan maaperälle. Tämä oli hänen suurin erehdyksensä.

Spinelli

Vaihtoehtoista perusnäkökulmaa Euroopan tulevaisuuteen edustaa ajatus liittovaltiosta eli federaatiosta. Mallia on otettu Yhdysvaltain perustuslaista sekä **Montesquieun**, **Kantin** ja **von Humboldtin** visioista. Tämän suuntauksen keskeinen edustaja **Altiero Spinelli** (1907-1986) on edelleen suhteellisen tuntematon oman kielialueensa ulkopuolella. Euroopan parlamentin jäsenet toki tietävät ainakin Spinellin nimen, sillä toinen parlamentin päärakennuksista on nimetty Spinellin mukaan.

Spinelli aloitteli uraansa politiikassa niinä 1920-luvun alkuvuosina, jolloin diktaattori **Benito Mussolini** lujitti fasistisen valtansa Italiassa. Kommunistisen puolueen nuorisojärjestön johtajana Spinelli pidätettiin ja pantiin lukkojen taakse kuudeksitoista vuodeksi. Vankeudessa Spinelli katkaisi suhteet kommunismiin vuonna 1937. Toisen maailmansodan puhjettua Spinelli ja **Ernesto Rossi** laativat Ventoten karkotussaarella vetoomuksen vapaan ja yhdistetyn Euroopan puolesta. *Ventoten manifesti* on ”Euroopan yhteisöksi” ja ”Euroopan unioniksi” sittemmin kutsutun poliittisen muodostelman ensimmäinen hahmotelma.

Spinellin myöhemmistä vaiheista kerrottakoon tässä yhteydessä vain, että hän toimi sodan jälkeen lähinnä Italian presidenttien ja hallitusten neuvonantajana. Vuonna 1951 hän laati kuuluisan muistionsa Euroopan yhteisestä armeijasta, jonka muodostamista hän itse kan-

natti. Vuonna 1970 Spinelli nimettiin Euroopan komissioon ja 1979 äänestäjät valitsivat hänet Euroopan parlamenttiin Italian kommunistisen puolueen ehdokaslistalta.

Altiero Spinellin ura eurooppalaisena vaikuttajajaksilöinä huipentui 14.2.1984. Tuolloin Euroopan parlamentti hyväksyi hänen ehdotuksensa Euroopan unionin perussopimukseksi äänin 237 puolesta, 31 vastaan (43 poissa). Lyhyt ja ytimekäs sopimusehdotus erottuu edukseen

Nuori Altiero Spinelli oli poliittinen vanki 1927-1943

verrattaessa sitä esimerkiksi Lissabonin sopimuksen monisatasivuisen lakitekstiin. Ja, varsinaiseen aiheeseen palataksemme, Spinellin perustuslaissa lukee myös selvin sanoin, että eräs unionin keskeisistä tavoitteista on *aseidenriisunta*.

Yksi keskeinen ero Spinellin sopimuksen ja Lissabonin sopimuksen välillä on myös siinä, että edellinen ei sitoisi EU:ta mihinkään sotilasliittoon, ei edes NATO:on, kun taas jälkimmäinen suhtautuu NATO:on ikään kuin sekin olisi eurooppalainen järjestö.

Entä Spinellin suhtautuminen EU:n puolustuspolitiikan ydinasiaan – ydinaseisiin? Omaelämäkerrassaan *Come ho tentato di diventare saggio* (Miten minä olen yrittänyt viisastua) Spinelli kertoo vetäytyneensä 1960-luvulla politiikasta perehtyäkseen paremmin ydinasekysymykseen.

Artikkelissaan *Atlantic Pact or European Unity*, joka julkaistiin amerikkalaisessa *Foreign Affairs* -lehdessä, Spinelli kirjoitti:

“Yhdysvaltojen tulee olla valmis irtautumaan sotilaallisista tehtävistään Euroopassa ja hyväksymään Euroopan ydinaseriisunta. Sen tulee kuitenkin toimia näin vain sillä ehdolla, että Länsi-Euroopan puolustus tavanomaisilla aseilla suoritettua hyökkäystä vastaan annetaan eurooppalaisen armeijan eikä kansallisten armeijoiden yhteenliittymän tehtäväksi.”

(Altiero Spinelli “Foreign Affairs”-lehdessä heinäkuussa 1962)

Spinelli lähti siitä, että Euroopalla on oltava yhteiset puolustusvoimat. Mutta Eurooppaa ei tulisi puolustaa ydinaseilla. Spinelli ja de Gaulle olivat eri linjoilla puolustuspolitiikassa.

Spinellin seuraajat eli nykyiset eurofederalistit eivät ole läheskään aina pitäneet kiinni alkuperäisistä linjanvedoista. Monet heistä ovat

asettuneet kannattamaan eurooppalaisen ydinpelotteen rakentamista. He ovat siis hyväksyneet gaullistisen näkemyksen *force de frappe*'n (ydiniskuvoiman) välttämättömyydestä. Näin he ovat myös todellisuudessa joutuneet hylkäämään Spinellin varsinaisen päämäärän: demokraattisen eurooppalaisen liittovaltion perustamisen.

Demokratia ja ydinaseet

Paljon puhutusta demokratiavajeesta huolimatta tilanne nykyisessä EU:ssa ei ole demokratian kannalta täysin pimeä. Tärkeä esimerkki on, että vuosina 2004-2006 osa Euroopan kansoista – ei kuitenkaan Suomen kansa – sai ilmaista mielipiteensä hallitusten asettaman konventin ehdotuksesta EU:n perussopimukseksi. Toukokuussa 2005 ranskalaiset ja hollantilaiset äänestivät EI.

Mutta onko äänestäjille koskaan tai missään annettu tilaisuus sanoa EI ydinaseille? Eipä juuri ole, sillä ydinaseet ja demokratia ovat kerta kaikkiaan yhteensovittamattomia. Itävallan perustuslaki muodostaa mielenkiintoisen poikkeuksen. Se näet kieltää niin ydinvoimat kuin ydinaseet. Ottakaamme siitä esimerkkiä! Ydin- ja joukkotuhoaseiden kieltö tulee kirjata EU:n perussopimukseen. Kansalaisten ja EU:n muiden jäsenmaiden hallitusten on painostettava Englantia ja Ranskaa luopumaan kansallisista ydinasepelotteistaan. Nuo joukkotuhoaseet ovat siirtomaaimperiumien viimeisiä rippeitä. **Robert Cooper**, EU:n korkea puolustuspoliittinen edustaja, onkin omissa kirjoituksissaan kannattanut avoimesti paluuta imperialismiin. Ei ole mikään sattuma, että peloteopin sijasta Cooper kannattaa myös doktriinia, joka hyväksyy ennaltaehkäisevät iskut ydinaseilla. *“Maybe we are going to use nuclear weapons before anyone else, but I’d be wary of saying it out loud”*, Cooper totesi *The Guardian* -lehden Brysselin kirjeenvaihtajalle 22.1.2008.

“Me tulemme kenties käyttämään ydinaseita ennen kuin kukaan muu käyttää niitä. Varoisin kuitenkin sanomasta tätä ääneen.” Näin siis herra Cooper vuonna 2008. Voiko ja saako hän edustaa meitä?

Miksi ydinasevarustelu oikeastaan jatkuu?

Miksi ydinvarustelu oikeastaan jatkuu? Syy ei voi lopultakaan olla vain herra Cooperin kaltaisten yksilöiden häikäilemättömässä vallanjanossa tai poliittisessa äärimmäisyysajattelussa. Eikö juuri joukkotuhoaseiden rakentaminen ja ennakoivien ydiniskujen oppi edusta pahimmanlaatuista äärimmäisyysajattelua?

Meidän, yksilöiden, on vastattava teoistamme. Mutta ydinasevarustelun jatkumisen syy on sotilaallisen ja teollisen kompleksin omalakisessa kehityksessä. Ydinasejärjestelmien ja niiden osien valmistaminen on tiettyjen ihmisten ja ryhmien etujen mukaista toimintaa. Ohjuspuolustus nielee valtavia yhteiskunnallisia voimavaroja. Näin palaamme tämän kirjoituksen alkukappaleeseen. Finanssi-, talous- ja ilmasto-kriisin keskellä syydämme miljardeja avaruusaseiden kehittämiseen ja tuotantoon. Miksi?

Ei ainakaan siksi, että nämä huipputeknologiset asejärjestelmät voisivat joskus valmistua ja toimia puolustusjärjestelminä. Vaan päinvastoin siksi, etteivät ne koskaan valmistu eivätkä koskaan tule toimimaan.

Näin ydinasevarustelu ja siihen liittyvä ohjuspuolustus muodostavat ehtymättömän kultakaivoksen EADS:ille, Lockheedille ja muille varusteluyhtiöille.

Sotateollinen kompleksi on saatava kuriin. Se täytyy muuttaa ekologiseksi kompleksiksi. Muuten on turha puhua uusista arvoista, uudesta finanssijärjestelmästä ja ilmastokriisin ratkaisemisesta. Muussa tapauksessa myös demokratia jää tyhjäksi sanaksi.

Euroopan union pattiilanteen ratkaisu

Tänä päivänä EU:lla ei ole muodollisesta toimivaltaa vaatia Ranskan ja Britannian omien kansallisten ydinaseiden riisumista. Samalla on kuitenkin selvää, että EU:lla ei voi olla yhteistä puolustuspolitiikkaa, mikäli muilla jäsenvaltioilla on kansallinen ydinase ja toisilla taas ei. EU:lla on joko oltava yhteinen ydinase tai sen on hankkiuduttava eroon ydinaseista.

Ydinasekysymys kytkeytyy läheisesti Spinellin asettamaan koko EU:ta koskevaan alkuperäiseen perustavoitteeseen: demokraattisen eurooppalaisen valtion perustamiseen. Ilman yhteistä, jäsenmaiden kansalaisten hyväksymää perustuslakia Euroopan unionin jäsenmaat eivät kykene muodostamaan yhteistä demokraattista valtiota. Toisaalta ydinaseet ja kansanvalta eivät sovi yhteen.

Joko ydinaseiden riisunta ja Euroopan unioni, jolla on kansalaisten hyväksymä demokraattinen perustuslaki tai ydinaseilla varustettu laitton valeunioni.

Mikäli EU ei kykene ratkaisemaan ydinasekysymystä edes omassa piirissään, sillä ei voi olla uskottavaa yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Sellainen EU, joka jatkaa ydinasevarustelua, ei myöskään ole uskottava osapuoli aseidenriisuntaneuvotteluissa.

EU:n tulee päättää ydinaseriisunnasta ja päätös tulee kirjata unionin perussopimukseen. Päättämättömyyden ja epävarmuuden aikaan on ainakin ydinaseiden osalta vihdoinkin saatava loppu.

Mikäli EU ei kykene ratkaisemaan ydinasekysymystä edes omassa piirissään, sillä ei voi olla uskottavaa yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa.

*Nyt sinut korjataan, ruis,
nyt korjuuväki on tullut.*

(E. Diktonius, suom. L. Krohn)

EADS

European Aeronautic Defence and Space Company N.V. on suuri eurooppalainen ilmailu-, avaruus- ja puolustusvälineiteollisuuden yhtiö.

EADS syntyi vuonna 2000 Länsi-Euroopan sotilasilmailuteollisuuden yhdentymisen tuloksena.

EADS on rekisteröity Alankomaissa. Pääkonttorit ovat Pariisissa ja Ottobrunnissa Saksassa. Yhtiön palveluksessa on yli 110 000 henkilöä.

Asevalmistajana EADS on toiseksi suurin Länsi-Euroopassa BAE Systemsin jälkeen.

EADS omistaa 27 prosenttia Patria Oyj:stä. Vuonna 2005 EADS osti Nokian PMR-yksikön, joka valmistaa TETRA-puhelinjärjestelmiä.

Yhtiön osakkeita omistavat ranskalainen holdingyhtiö, saksalainen Daimler AG, Espanjan valtion sijoitusyhtiö ja muun muassa Dubain valtion sijoitusyhtiö (3,1 prosenttia).

Jaakko Ellisaari:

Arvaamaton, autonominen, eurooppalainen Ranska

Ranskan ydinasepolitiikka on muuttunut vähän 1970-luvulta, jolloin maa saavutti täyden mittakaavan toimintakyvyn Ison-Britannian ja USA:n -Neuvostoliiton rinnalla (fissio- ja fuusioase, taktiset aseet, strategiset pommittajat, ydinsukellusvene, laivasto- ja ohjusaseet).

Se oli räjäyttänyt ensimmäisen ydinaseensa vasta 1960, kahdeksan vuotta Iso-Britannian jälkeen.

Ydinaseella on ollut keskeinen ja kyseenalaistamaton osa Ranskan sotilasmahdissa niin gaullistien aikana kuin sosialistien, vihreiden ja kommunistienkin yhteishallituksessa. Suuri linja on säilynyt eri presidenttien kausilla Giscard d'Estaingista Mitterrandiin, Chiraciin ja Sarkozyyn. Kylmän sodan päättyminenäkään ei muuttanut maan 1972 omaksuttua pelotedoktriinia, jossa ydinaseen tehtävä on vakuuttaa kaikki mahdolliset hyökkääjät aikeidensa kannattamattomuudesta. 1994 uusittu käyttöoppi totesi yksinkertaisesti painopisteen siirtyneen suurvaltakonflikteista alueellisiin ja paikallisiin ristiriitoihin, ja että monet alueelliset toimijat ovat hankkimassa "joukkotuhuoseita kuten ydinaseita" aivan lähiaikoina.

Ydinaseilla Ranska turvaa elintärkeitä intressinsä ja itsenäisyytensä riippumatta siitä kuka niitä uhkaa ja minkä muodon uhat saavat.

Ranska luopui 1993 Pluton-ohjuksesta, joka olisi kantanut tuskin yhdistyneen Saksan alueelle. 1996 Ranska päästi eläkkeelle Albionin ylängölle sijoitetut strategiset ohjuksensa.

Ranskan ydinaseen käyttöpäätös on keskitetty maan presidentille. Ranska korostaa ydinaseistuksensa autonomisuutta NATOsta. "Kansallinen itsenäisyys" kiinnitettiin 1994 doktriinissa "tulevaan eurooppalaiseen itsenäisyyteen, joka ilman epäilyä liitetään näiden aseiden omistukseen".

Ranskalle on tuottanut vaikeuksia ymmärtää muiden läntisen Euroopan maiden vastahakoisuus ydinaseiden pohdintaan. Sille oli ilmeinen järkytys, että sen Tyynen meren saarilla 1995-1996 suorittamat ydinräjäytykset tuomittiin jyrkästi kaikkialla maailmassa. Kokeiden ja Greenpeacen Rainbow Warriorin upotus ovat yhä häpeätahra Ranskan maineessa, jota maan myöhempi liittyminen täydelliseen ydinsulkusopimukseen ja aseriisunta-aloitteet eivät ole pyyhkineet pois.

1994 julkistetun doktriinin skenaario-osassa ydinaseelle annettiin alueellinen ja globaali peloterooli Ranskan etuja uhkaavassa kriisissä joko Euroopassa tai "pitemmällä tähtäyksellä" Välimeren alueella tai Lähi-Idässä. Vastaava tilanne voisi syntyä Ranskan merentakaisissa maakunnissa.

Strategian mukaan myös Eurooppaa koskevan alueellisen uhan paluu olisi pitemmällä tähtäyksellä mahdollinen, eurooppalaisten turvallisuusrakenteiden kehityksestä riippuen. Tällöin Ranska käyttäisi aseitaan liittolaistensa tukemiseen.

Presidentti Nicolas Sarkozy esitteli Ranskan uuden doktriinin puheessaan kesäkuussa 2008. Se ei näyttäisi vielä tuovan politiikkaan uusia päälinjoja.

Ranskan neljä ydinsukellusvenettä on otettu käyttöön 1997 jälkeen. Ne on aseistettu noin 4 000 km kantavilla monikärkiohjuksilla (M45).

Uusi sukellusveneohjus M51 on jo yhden aluksen aseistuksena. Sen kantomatka on 6 000 km. Ohjus varustetaan uudella ydinkärjellä.

Ranskalla on käytössään myös lentotukialus, joka kuljettaa ydinohjuksilla (ASMP, 80- 300 km) varustettuja hävittäjäkoneita. ASMP-ohjuksen kantomatkaa on lisätty 500 kilometriin, jolloin se saavuttaa keksimatkan ohjusten kieltosopimuksen (INF) alarajan. Pitemmän kantaman (1300 km) ohjuksen kehittäminen keskeytettiin.

Mirage 2000 N- ja uudet Rafale-hävittäjät kuljettavat ASMP-ohjuksia.

Jaakko Ellisaari:

Eurooppalainen ydinase?

Ranskalaiset ovat toistuvasti syttyneet ajatukselleen eurooppalaisesta ydinaseesta, mutta saaneet sille loppujen lopuksi heikosti tukea. Keskusteluja Ranska on käynyt vertaistensa, brittien ja saksalaisten kanssa.

“Europommi” nousi keskusteluihin jo 1980-luvun puolivälissä kesken euro-ohjuskriisin ja Neuvostoliiton sortumiseen päättyneen mulistuksen. Väitetään, että sosialistipresidentti Mitterrandin ehdotus 1986 Länsi-Saksan kansleri Helmut Kohlille konsultaatioista Ranskan taktisten ydinaseiden käyttämisestä Saksan maaperällä (koska ne eivät kantaneet pitemmälle) auttoi Saksan rauhanliikettä todistamaan väestölle konkreettisesti, mikä kohtalo sitä odottaisi ellei kaikkia keskimatkan- ja risteilyohjuksia onnistuttaisi kieltämään.

Kansleri Kohlin hallitus torjui Ranskan ehdotuksen.

Neuvostoliiton lakkauttamisen jälkeen Euroopan yhteisön maiden ulko- ja turvallisuuspoliittinen yhteistyö tiivistyi nopeasti. EU:ta edeltäneen tulliliitto EEC:n jäsenmaat olivat harjoittaneet vuodesta 1970 alkaen väljää epävirallista ulkopoliittista yhteistyötä, mutta nämä neuvottelut käytiin yhteisön instituutioiden ulkopuolella. EEC-johtajien ulkopoliittiset kokoukset virallistettiin vasta 1987 Neuvostoliiton alkaessa murentua.

Maastrichtin perustamissopimukseen (voimaan 1993) sisällytettiin myös yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka, joka ”saattaisi aikaan johtaa yhteiseen puolustukseen”. Brittien ja Ranskan ydinaseista

ei käyty julkisuuteen näkynyttä keskustelua. Jo yhteisen turvallisuussaa-
 ti puolustuspolitiikan nostaminen laajenemiseen ja kiinteytymiseen
 pyrkivän yhteisön asialistalle oli radikaali uudistus, ei vähiten siksi
 että jäsenyyteen oli hakeutumassa puolueettomien/liittoutumattomien
 maiden ryhmä (Itävalta, Suomi, Ruotsi, jäseniksi 1995) Irlannin ja tur-
 vallisuuspolitiikassa erityisaseman hankkineen Tanskan rinnalle. Aika-
 naan olisi edessä myös itälaajentuminen.

Asia oli arkaluonteinen myös koska Iso-Britannian ydinase on osa
 Naton yhteistä pelotetta mutta Ranskan ei. Varsovan liitto oli juuri lak-
 kautettu, ja Naton säilyttämiseltä tuntui puuttuvan mieli. Vihollinen
 haihtui kaikkien silmien edessä savuna ilmaan. Mitä merkitystä USA:n
 asevoimilla enää olisi Euroopassa?

Atlantisteille sopi, että Yhdysvalloilla oli (ja on) Eurooppa-sitoutu-
 misensa todisteena ydinaseita sekä Euroopan ilmavoimien tukikohdis-
 saan että varastoituma eri Nato-maihin. Muita se ei suuresti haitannut.
 Kaikkia arvelutti Ranskan kuuluttama autonomia: sen omapäinen poli-
 tiikka saattoi johtaa unionin arvaamattomiin tilanteisiin.

Tammikuussa 1992 presidentti Mitterrand kuitenkin uskaltautui ky-
 symään: “Vain kahdella kahdestatoista (jäsenmaasta) on ydinase. Kan-
 sallista politiikkaansa varten niillä on selkeä doktriini. Onko mahdollis-
 ta luoda eurooppalainen doktriini?”

Vuonna 1993 brittien konservatiivihallituksen puolustusministeri
 Malcolm Rifkind antoi tukensa ranskalais-englantilaisen yhteistyön
 parantamiselle. Ehtona oli kuitenkin Naton vahvistaminen: ja “eri-
 tyinen eurooppalainen panos pelotteeseen, joka on koko liittokunnan
 kollektiivisen turvallisuuden perusta”. Ranska ja UK voisivat siten olla
 yhteistyössä ydinasepelotteen, aseiden käyttökäytöksi, ohjustorjun-
 nan, asevalvonnan ja ydinaseiden leviämisen estämiseksi.

Ranskalla ja briteillä on monipuolinen ja syvä yhteistyö ydin-
 teknologia-alalla.

Maastrichtin sopimuksessa oli sovittu, että unionin puolustuspoliit-
 tiset toimet annetaan piskuisen WEU:n tehtäväksi (Länsi-Euroopan
 Unioni) sen mukaan, mitä valtionpäämiesten kokous päättää. WEU:n
 parlamentaarinen yleiskokous sai tästä kimmokkeen laatia 1993 rapor-
 tin ydinaseelle mahdollisesti annettavasta roolista. Raportti esitti kah-
 den jäsenmaan ydinaseiden roolin pohtimista EU:n yhteistä puolustus-
 politiikkaa määriteltäessä.

WEU oli etuajassa. Maastrichtin sopimuksessa vakuutettiin etteivät
 sopimuksen ulko- ja turvallisuuspoliittiset sitoumukset vaikuta liittou-
 tumattomien maiden turvallisuus- ja puolustuspolitiikan erityisluon-
 teeseen tai toisten jäsenvaltioiden velvoitteisiin NATO:ssa. Tämä teksti
 toistuu myös Lissabonin sopimusluonnoksen yhteisen puolustuksen
 ”turvalausekkeessa”. Liittoutumattomiin maihin kuului vielä tuolloin
 vain Irlanti, jonka kansanäänestys olisikin varmasti kaatanut tältä osin
 toisenlaisen Maastrichtin sopimuksen. Irlannin reaktioita seurattiin
 tarkoin unionin jäsenikseen havittelemisissa ja jäsenyyttä jo hakeneissa
 Ruotsissa, Itävallassa ja Suomessa.

NATO-maille annettu vakuutus määritteli turvallisuuspolitiikan toi-
 senkin kiinnkohdan: NATO oli ensisijainen puolustusliitto nahkoi-
 neen ja karvoineen, eikä sitä kyseenalaistettaisi.

Unionin yhteinen puolustus

Ranska liitti uudessa puolustusdoktriinissaan 1994 kansallisen puo-
 lustuspolitiikan voimakkaasti ajamaansa unionin yhteiseen puolustuk-
 seen. Maastrichtin sopimukseen se kirjattiin etäisenä mahdollisuutena.
 Ranskalle “tämä eurooppalainen valinta on tullut välttämättömäksi ta-
 loudellisista ja strategisista syistä... tämä jatkuvasti etenevä rakennus-
 työ johtaa poliittisen identiteetin tunnustamiseen, joka on epätäydelli-
 nen ellei se ilmene niin puolustuksen kuin muillakin aloilla.”

Presidentiksi nousseen Jacques Chiracin oikeistolainen pääministeri Alain Juppé käynnisti keskustelun uuden aallon tammikuussa ja syyskuussa 1995 pitämissään puheissa. Juppé esitti Ranskan ja Iso-Britannian ydinaseiden pelotevoiman yhteensovittamista (deterrence concertée, concerted deterrence), jonka hän halusi pitää erossa (Naton) ”yhteisen jaetun pelotteen” käsitteestä.

Juppé kysyi, miksi ydinasekysymystä pelätään nyt, kun kylmän sodan päättymisen on poistamassa päiväjärjestyksestä taktisten ydinaseiden ongelman Euroopassa. Eivätkö tuleva yhteinen eurovaluutta ja Ranskan ja Saksan syvenevä liittolaisuus vaikuta Ranskan käsitykseen sen elintärkeistä eduista?

Syyskuussa Juppé jatkoi pohdintaa tilanteessa, jossa ydinsulkusopimuksen tarkistuskonferenssi oli päättynyt ratkaisuun, jossa määräaikaisesta sopimuksesta tehtiin pysyvä. Vaikka Naton ydinasepolitiikkaa oli kohdannut kritiikkiä, konferenssi ei lopultakaan vaatinut USA:n ydinaseiden poistamista Euroopan Nato-maista eikä ehkä tulevaisuudessaakaan estäisi valmistautumista siirtämään aseita kriisitilanteessa jäsenmaiden käsiin.

Ranska riihi 1995 kahta heilaa. Britit se halusi puolelleen puhemieheksi ratkaisuun, jonka Saksa ehkä voisi nähdä toivottavampana kuin USA:n ydinaseet sen alueella. Pääministeri Juppé tarkasteli aihetta kokonaisuuden kannalta. Ranska ja Britannia olisivat järjestelyssä yhdenvertaisia ja takaisivat aseillaan Saksan turvallisuuden. Saksa taas voisi olla avain EU:n turvallisuuspolitiikkaan. ”Tulevaa eurooppalaista puolustusta ei rakenneta ilman että Ranskan ja Ison Britannian ydinasepelote saa siinä jonkin roolin”, sanoi Juppé.

Ranska ja Iso-Britannia marssivat käsi kädessä syyskuussa 1996 allekirjoittamaan YK:n täydellisen ydinkoekieltosopimuksen.

Ranska on vahvistanut erityissuhteensa Iso-Britanniaan tämän jälkeen vielä 1998, 2003 ja 2008. Presidentti Sarkozy sanoi kesäkuussa

2008 doktriinipuheessaan ”ettei voi tulla tilannetta jossa toisen elintärkeät edut olisivat uhattuna ilman, ettei uhka koskisi myös toista.”

Juppén aloite on liitetty Ranskan puolustusministeriön virkamiehen Bruno Tertraisin esittämiin ajatuksiin, kuinka Ranska ja UK voisivat USA:n ”ydinasesateenvarjon” vähittäin väistyessä kytkeä yhteen pelotteensa siten, että se implisiittisesti kattaisi myös naapurimaat muttei estäisi kumpaakin maata toimimasta tarvittaessa omien tarpeidensa mukaan.

Aseet olisivat kansallisissa käsissä, mutta niillä suojattavat elintärkeät intressit ja aseiden käyttöoppi olisivat yhteiseurooppalaiset.

Ranska tarjosi aihetta Saksan ja Ranskan perinteisen kahdenvälisen päämieskokouksen asialistalle syksyllä 1995, mutta Saksalle ajankohta ei sopinut.

Syyskuussa presidentti Chirac hamusi koko unionin suosiota: ”Puolustustaan rakentava Euroopan unioni ehkä haluaisi nähdä Ranskan pelotevoimalla jonkin roolin omassa turvallisuudessaan ... Sopivalla hetkellä Ranska tekee tätä koskevan aloitteen kumppaninsa kanssa”.

Lokakuussa 1995 Ranska ja Iso-Britannia totesivat huippukokouksensa julkilausumassa ”maidemme ydinasedoktriinien ja politiikkojen osuvan huomattavissa määrin yhteen. Näkyvissä ei ole tilanteita joissa Ranskan ja Iso-Britannian elintärkeitä etuja uhattaisiin ilman, että uhattuina olisivat myös toisen elintärkeät edut”.

Ranska sai Britannian kumppanikseen mutta Saksalta lähinnä lämmintä kättä. Loppuvuonna 1995 Kohl ja Chirac tyytyivät suosittelemaan yhteisessä kirjeessään EU:n jäsenmaille tavoitteiden ja painopisteiden osalta yhtenäisempää turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa.

Vuoden 1996 huippukokouksessa Nürnbergissä maat laativat ”ranskalais-saksalaisen yhteisen turvallisuus- ja puolustusopin” jonka mukaan ne ”käynnistävät dialogin ydinasepelotteesta Euroopan puolustuspolitiikassa”. Tästä opista ja dialogista on kuultu myöhemmin hyvin vähän.

Chirac aloitti presidenttikautensa määrätietoisella lähentymisellä Naton yhtenäiseen sotilaalliseen rakenteeseen. Vuonna 1997 läpimurto oli lähellä kunnes USA kieltäytyi antamasta Naton Napolin komentokeskusta eli USA:n kuudetta laivastoa eurooppalaisen upseerin komentoon.

Irakin sota 2003 oli hajottaa Naton ja vei Ranskan jos mahdollista vielä kauemmas Naton yhteisestä linjasta. Chiracin jälkeen presidentiksi valittu Nicolas Sarkozy aloitti uuden lähentymispolitiikan aloittaessaan oman kautensa keväällä 2007.

Iso-Britannialle Nato ja saavutettu kumppanuus Ranskan kanssa oli tällä erää riittävä määrä yhteistä eurooppalaista puolustusta. Se vakiinnutti kantansa tammikuussa 1996 katsoessaan, että yhteiseurooppalainen ydinase rikkoisi ydinsulkusopimusta. Yhdysvaltain kielteinen kantaa asiaan oli laadittu jo 1968, ja se koski sekä yksittäistä maata luovutuksen saajana että valtioliittoa. Omalta osaltaan USA ja sen ydinaseita isännöivät Nato-maat katsovat, ettei kiellettyä aseiden luovutusta tai määräysvallan siirtoa ole niiden kohdalla tapahtunut, ja ettei ydinsulkusopimus olisi voimassa sodan aikana.

Brittien ja Ranskan yhteisymmärrys tuotti uuden hedelmän kaksi vuotta myöhemmin. Joulukuussa 1998 pääministeri Blair ja Presidentti Chirac sopivat St. Malossa Naton ja käynnistettävän EU:n puolustuspolitiikan työnjako ja rakenteet - itse asiassa sopimus oli perustuslaillisen sopimusluonnoksen esityslista.

Naapurinsa Saksan kanssa Ranska oli sopinut kolme päivää aiemmin WEU:n sulauttamisesta unioniin.

Blairin ja Chiracin syöttämän turvallisuuspoliittisen pallon potkaisi maaliin unionin puheenjohtajavaltio Saksa, joka neuvotteli sille kuudessa kuukaudessa kaikkien jäsenmaiden hyväksynnän Kölnin huippukokouksen julistuksessa kesäkuussa 1999. Puolustus- ja turvallisuuspolitiikka on tämän jälkeen ollut jo kymmenen vuotta voimakkaimmin edistyviä EU:n politiikkasektoreita, jonka ratkaisut ovat yleensä olleet

edellä perussopimuksia (Nizza 2003 ja perustuslaillinen sopimus/Lissabonin sopimusluonnos 2004/2006).

Lyhyt oppimäärä EU:n perussopimuksia

EU:n uuden perustamissopimuksen (Amsterdamin sopimus, voimaan 1999) laadintaa leimasivat Jugoslavian hajoamissotien opetukset: Naton ja WEU:n/ unionin kriisinhallintapolitiikan konkreettisuus lakaisi maton alle kysymykset ydinasepelotteesta (Srebrenica 1995, Naton sotatoimet Bosnia-Hertzegovinan sodassa, Belgradin pommitus ja sen käynnistämä Kosovon ilmasota 1999).

Amsterdamin sopimukseen sisällytettiin mm. Ruotsin ja Suomen aktiivisen aloitteellisuuden seurauksena määritelmä niistä sotilaallisista tehtävistä, joita unioni (jäsenmaat) voi suorittaa. Nämä alun perin WEU:lle laaditut ns. Petersbergin tehtävät siirtyivät jokseenkin muuttumattomina Nizzan perustamissopimukseen (voimaan 2003 Irlannin ratifioinnin vaadittua toisen kansanäänestyksen, jossa punnittiin sopimuksen vaikutuksia maan puolueettomuuspolitiikkaan).

Unionin puolustuspolitiikan sisällöksi tuli kriisinhallinta sen omien rajojen ulkopuolella: pelastus- ja humanitaariset tehtävät, rauhanturvaaminen sekä taistelujoukkojen tehtävät kriisinhallinnassa, rauhanpalauttaminen mukaan lukien. Suhde Natoon ja jäsenmaiden Natolle varaamiin resursseihin sovittiin ns Berlin+ -ratkaisussa. Kilpailijaa tai kaksoisveljeä Nato ei saisi.

Puolustuksen tehtäviin ei sisällytetty sotilaallista aluepuolustusta tai unionin etujen edistämistä asevoimin saati sotilaallisen pelotteen luomista mahdollisten hyökkäysten torjumiseksi.

Nizzan perussopimus oli määrä korvata vielä kunnianhimoisemmalla perustuslaillisella sopimuksella. Sen luonnoksen (konventin esitys 2002 ja varsinainen sopimusluonnos 2004) ja siitä johdetun Lissabo-

nin sopimusluonnoksen (2006, uudelleen harkinnassa 2009) tuskallinen historia aiheutui ensi sijassa sen sisämarkkinapoliittisista esityksistä (Hollannin ja Ranskan kansanäänestykset hylkäsivät ne) mutta Irlannin hylkäämisratkaisun kohdalla osaksi puolustuspolitiikasta eli St. Malon sopimuksen toimeenpanosta esityksessä. Yksinkertaistusten ja vahvojen ambitioiden lisäksi sopimuksen ilmeinen turvallisuuspoliittinen perustelu oli unionin laajeneminen itään kymmenellä (myöhemmin vielä kahdella) jäsenmaalla 2004.

Ranska otti vahvan roolin sopimusta valmisteleavassa konventissa: sen puheenjohtaja oli ex-presidentti Valéry Giscard-d'Estaing, puolustuspolitiikan työryhmän puheenjohtaja monivuotinen komissariaari ja yhä hallituksessa istuva ministeri Barnier ja europarlamentin asettamaa puolustustyöryhmää veti kenraali Morillon. Ranska järjesti aiheesta Saksan ja Belgian sekä Luxemburgin kanssa huippukokouksia.

Prosessi osui Natolle mahdollisimman hankalaan aikaan. New Yorkin terrori-iskut olivat herättäneet Euroopassa solidaarisuusaallon USA:an tueksi, mutta sen Irakia vastaan käynnistämä sota keväällä 2003 oli johtaa Naton hajoamiseen. Irakin sotaan USA pyysi valikoituja Nato- ja EU-maita, ja Saksan ja Ranskan kritiikki USA:n sotaa vastaan oli purevaa. Muodollisesti jo St. Malossa sovitut EU:n puolustuspolitiikan uudistukset etenivät vauhdilla ja syvensivät USA:n epäluottamusta ”vanhoja” Euroopan Nato-maita kohtaan.

Giscard laati itse unionin huippukokoukselle esittelemänsä sopimusluonnoksen, jonka selvin kytkentä ydinaseisiin oli artikla varautumisesta ja kaikkien antamasta avusta joukkotuhoasein tehdyn terroristisen hyökkäyksen tilanteessa. Solidaarisuusperiaate hyväksyttiin unionissa jo 2004. Siitä kehitetty Lissabonin sopimuksen yhteisvastuu- eli solidaarisuuslauseke velvoittaa unionia ja jäsenmaita auttamaan toisiaan kaikin keinoin, myös sotilaallisesti tällaisissa

tilanteissa tai onnettomuuksissa ja toimimaan terrorismia vastaan ennakoivasti.

Puolustuspoliittiseen yhteistyöhön Giscard esitti useita integraatiokeskuksia, joiden puitteissa kykeneviksi katsotut ja halukkaat jäsenmaat voisivat edetä muita nopeammin aseellisuuden ja tutkimuksen, asehankintojen ja Eurocorpsin tapaisten yhteisten joukko-osastojen perustamisen muodossa. Ryhmittymille voitaisiin antaa myös puolustuspolitiikan operaatioita suoritettavaksi.

Puolustuspolitiikan integraatioyödytti epäilytti monia, koska se vaikutti ”kolmen suuren” suljetulta kerholta, joka tosin olisi voinut suorittaa vain Petersberg-tehtäviä.

Esityksestä kehittyivät perustuslakisopimuksen ja Lissabonin sopimuksen artikkelit tiiviimmästä yhteistyöstä ja ”pysyvästä rakenneyhteistyöstä”. Jälkimmäisessä on piirteitä pelätystä suurvaltaklubista: vain muutaman jäsenvaltion voimin voitaisiin tehdä laajakantoisia unionipolitiikkaan vaikuttavia ratkaisuja. Klubi voitaisiin perustaa ministerineuvoston enemmistö päätöksellä.

Puolustusvälineistön lisäämistä, kehittämistä ja jäsenmaiden ratkaisujen yhteensovittamista varten perustettaisiin EDA, puolustustarvikevirasto. Virasto aloitti toimintansa jo 2004.

WEU:n yhteisen puolustuksen V artiklan Giscard kopioi: unionin jäsenvaltiot ovat velvollisia antamaan toisilleen apua poikkeusoloissa ja hyökkäyksen sattuessa (artikla 6). Tämä Suomessa turvatakuulausekkeeksi nimetty artikla sisältyy perustuslakisopimukseen ja Lissabonin sopimukseen. Artikla sisältää rajauksen, ettei se vaikuta Nato-maiden ja ”tiettyjen jäsenmaiden”, ts. liittoutumattomien maiden turvallisuus- ja puolustuspolitiikan erityisluonteeseen.

Mitään suunnitelmaa tai järjestelyä tämän artiklan toimeenpanemiseksi ei ole. Lissabonin sopimuksen kohtalo Irlannin ilmeisessä uudessa kansanäänestyksessä siirtää kysymyksen avautumisen tulevaisuuteen.

Chirac ja Sarkozy – jälleen Ranska!

Presidentti Chiracin tammikuussa 2006 julistama Ranskan uusi ydinasedoktriini on nähty siirtymisenä USA:n ja Venäjän aikaisemmin avaamalle linjalle pois deterrensististä. On epäselvää, missä määrin presidentti Sarkozyn jo kesäkuussa 2008 lanseeraama doktriini merkitsee muutosta tähän.

Ile Longuessa Brestin laivastotukikodassa puhunut Chirac totesi Ranskan elintärkeiden etujen sisältävän myös sen liittolaisten puolustuksen. Pelotteen käyttö koskisi puheen perusteella ilmeisesti vain tilanteita, joissa Ranska itse joutuisi joukkotuhohäädien tai terrorismin kohteeksi. Kohteena eivät olisi terroristit vaan terrorismia harjoittavat ja joukkotuhohäädien hankkivat valtiot. Vuoden 1994 doktriinissa katsottiin, ettei Ranskalla ole vihollista.

Asetta voitaisiin käyttää myös demonstroimaan Ranskan päättäväsyyttä (autiolla alueella tai yläilmakehässä).

Chirac toisti pääministerinsä kymmenen vuotta aiemman teesin tarpeesta pohtia yhteiseurooppalaista ydinasepelotetta (Europe-puissance). Aloitteesta ei ollut kerrottu muille EU-maille eikä edes Iso-Britannialle.

Chiracin mukaan ”EU:n jäsenmaiden edut kietoutuvat yhä syvemmin yhteen, ja maiden välinen yhteisvastuu merkitsevät sitä, että ranskan ydinpelote pelkällä olemassaolollaan on Euroopan mantereen turvallisuuden perusosa.”

Puolustusministeri Aillot-Marie totesi tähän, että ”liittolaiset” oli jätetty tietoisesti avoimeksi käsitteeksi, eikä välttämättä tarkoiteta ainoastaan EU-jäsenmaita.

Kansleri Merkel joutui tuoreeltaan puolustamaan Sarkozyn linjaa ja uudelleen liittopäivillä. Hän totesi arvostavansa Chiracin linjausta, jossa ”ei ole mitään arvosteltavaa”.

Kerrotaan kuitenkin, että Merkel oli selventänyt maansa asemaa Naton ydinaseiden yhteiskäyttäjänä ja ydinsulkusopimuksen allekirjoittajana Chiracille.

Kaikkein pahantahtoisimmat arvioijat kysyivät, eikö vaikkapa Iran olisi voinut käyttää Ranskan esittämiä perusteita ydinaseohjelmalleen.

Chiracin puhe ei sisältänyt myöskään viittausta turvatakeisiin niille maille, jotka ovat irtisanoutuneet ydinaseista. Tätä suojaa on pidetty etenkin ydinsulkusopimuksen yhtenä oikeutettuna etuna sopimusmaalle.

Ranskan toukokuussa 2007 valittu uusi presidentti Nicolas Sarkozy otti aktiivisen myönteisen kannan ydinaseisiin jo kampanjansa aikana. Hänen uskotaan ehdottaneen kansleri Merkelille yhteistyötä ydinasepuolustuksen alalla jo valtionpäämiesten syyskuisessa tapaamisessa. Yhteistyö olisi tapahtunut esikuntaupseerivaihdon puitteissa, ja Saksa olisi saanut osallisuuden tilanteissa, joissa ydinaseen käytöstä päätetään.

Merkelin ja hänen ulkoministerinsä, ydinaseallergiastaan tunnetun SPD:n FrankWalter Steinmeierin kerrotaan torjuneen ehdotuksen oikeopäästä ja samalla perusteella kuin ennenkin, yhdistyneen Saksan jäsenyydellä YK:n ydinsulkusopimuksessa.

OSA II: Ydinaseet Euroopassa, ydinasepolitiikka tänä päivänä

Jaakko Ellisaari:

Ydinaseet esteenä YUTPille?

Ydinaseet muodostavat selkeän uhan yhteisen Eurooppalaisen turvallisuuspolitiikan onnistumiselle. Ydinase on osa sekä Naton, että kahden suuren EU-maan puolustusratkaisua, ja unioni on niiden panttivanki. Sen yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka mykistyy Ranskan ja Ison-Britannian tahdosta ydinasepolitiikan ja aseidenriisuntakysymyksissä -tai myötäilee näiden valtioiden ja Naton omaksumia linjoja.

EU:lta puuttuu siten aktiivinen aseidenriisuntapolitiikkaa, eikä se ole unionina varsinainen toimija asevalvonta- ja aseriisuntaprosesseissa. EU tunnistaa keskeisissä asiakirjoissaan uudet ydinaseiden havittelijat uhkaksi jota vastaan on toimittava, mutta siltä puuttuu kyky itse irtisanoutua ydinaseesta turvallisuuspolitiikan välineenä.

Ranska on usein sovitellut ydinasetta EU:n kehittyvän yhteisen puolustuspolitiikan puitteisiin. Ranska on toistuvasti katsonut, että sen ydinase suoja myös sen naapurimaita ja liittolaisia. Britit, yhä selvemmin Saksa ja atlanttisesti suuntautuneet jäsenmaat ovat suhtautuneet sen aloitteisiin torjuvasti: Ranskan esitykset on koettu Naton horjuttamiseksi. Unionissa on oltu kiusaantuneen hiljaisia Ranskan tunkiessa strategista pelotetta jos ei suoraan neuvottelupöytään niin ovipieleen.

Natossa Saksa, Norja ja esimerkiksi Kanada ovat usein ajaneet linjaa, joka vähentäisi sotilasliiton ydinaseriippuvuutta. Saksa yritti turhaan

saada Naton luopumaan ydinaseen ensikäytön opistaan 1996-1999. Naton 60-vuotisjuhlan kynnyksellä 2009 odotetaan vastaavia aloitteita.

Yhdysvaltain päätös pitää taktisia ydinpommejaan Euroopassa ja Nato-kumppaneidensa käytettävissä voidaan ymmärtää paitsi Naton sisäisten ristiriitojen ja valtapolitiikan valossa, myös suhteessa EU:n turvallisuuspolitiikkaan.

Ydinasepolitiikassa avautuu harvoin mahdollisuuksia suuriin muutoksiin. Ensimmäinen tilaisuus koitti Kuuban kriisin yhteydessä 1962, jolloin maailma horjui sodan partaalla. Tämän kokemuksen pohjalta syntyi nykyinen aseriisunta- ja aserajoituspolitiikka. Vuonna 1987 sovittiin USA:n ja Neuvostoliiton keskimatkan ohjusten poistamisesta sekä Itä- että Länsi-Euroopasta. Vielä Neuvostoliiton lakkauttamisen yhteydessä 1991 Euroopasta vähennettiin lisää taistelukenttäaseita esimerkiksi Itämereltä.

YK:n ydinsulkusopimuksen jatkaminen 1995, Kansainvälisen tuomioistuimen ratkaisu ydinaseiden laittomuudesta 1996 ja EU:n perustuslakisopimuksen (Lissabonin sopimuksen) laadintaprosessi eivät enää kyenneet edistämään aseidenriisuntaa Euroopassa.

Nyt valmistaudutaan YK:n ydinsulkusopimuksen arviointikonferenssiin 2010 tilanteessa, jossa neuvotteluprosessit ovat yhä lamassa ja ydinasevarustelu on jälleen käynnistymässä. Asedoktriinien uudistus on laskenut aseiden käyttökynnystä. Uusia ydinasevaltoja nousee, ja puhutaan uudesta ydinaikakaudesta. USA:n ja Venäjän välinen ainoa sopimus pohja strategisista aseista raukeaa 2009, ja kiistakapuloina ovat sekä Nato että Eurooppaan mahdollisesti sijoitettava USA:n torjuntaohjusjärjestelmä.

EU liputtaa varovasti mutta ilman pontta ja määrätietoista ohjelmaa asevalvonnan puolesta. Se haluaa sulkea joukkotuhoaseisiin johtavat polut klubiin nyt kuulumattomilta. Ydinsulkusopimuksen VI artiklan velvoittamaa kaikkien ydinaseiden riisumisen linjaa EU ei Ranskan,

Naton ja Britannian näkymättömän vastustuksen vuoksi halua edes harkita. Se ei pohdi, rikkooko sen jäsenmaiden yhteiskäyttösopimus USA:n ydinaseista ydinsulkusopimusta.

Avointa keskustelua välttelevä EU joutuu ydinasevaltojen sille määrittelemään nurkkaan. Se ei voi rajoittaa niiden ottamaa vapautta tarvittaessa hyödyntää asevoimaansa. Epävarmuus unionin ja sen jäsenmaiden puolustuspolitiikan todellisesta luonteesta syö unionin luottamus pääomaa maailmanpolitiikassa ja YK:ssa. Lissabonin sopimuksen yhteisvastuu- ja turvatakuulauseke velvoittavat unionia varautumaan myös ydinaseen kohteeksi joutumiseen, koska Ranskan ja Naton doktriineissa ydinase on yhteisen puolustuksen ja pelotevoiman peruskivi.

Jaakko Ellisaari:

Naton pommit Euroopassa

Ydinaseita koskeva tieto salataan kaikkialla tehokkaasti. Aseista, tukikohdista, kuljetusvälineistä ja käyttötarkoituksista ei anneta läheskään kaikkea pyydettyä tietoa julkisuuteen. Poliittiset päättäjätkin saavat sitä valikoiden. Sotilasliitto Nato ei tyypillisesti myönnä eikä kiellä mitään sen ydinaseita koskevia väitteitä. Myös käyttödoktriinit ovat moniselitteisiä.

Pitkään uskottiin, että USAlla olisi ollut läntisen Euroopan maihin sijoitettuna vain alle 200 lentopommia eräänlaisena käsittämättömänä kylmän sodan perintönä.

Tutkija Hans Kristensen raportoi Yhdysvaltain tiedeliitolle (FAS) vuonna 2005 uskottavin perustein, että USA:lla on ydinaseita Euroopan kuudessa Nato-maassa jäljellä jopa kolminkertainen määrä silloisiin arvioihin verrattuna, noin 480.

USA ydinkärjet Eurooppalaisissa Nato-maissa

Maa	Käyttäjä		Yhteensä
	USAF	Isäntämaa	
Belgia	0	20	20
Saksa	90	60	150
Italia	50	40	90
Hollanti	0	20	20
Turkki	50	40	90
UK	110	0	110
Yht	300	180	480

(Kristensen 2005)

Kristensen arvioi, että 180 pommia on varattu kunkin tukikohdan isäntämaan käyttöön Naton päätösvallan alla ja 300 pommia USA:n ilmapuolelle. Moninkertaisesti varmistetut aseet ovat vartioituissa bunkkereissa, ja ne voidaan luovuttaa sotatilanteessa isäntämaalle ns. kaksoiskäytösopimuksen nojalla.

Pommien maaliin saattaminen on uskottu keskimatkan hävittäjäpommittajille. Kesällä 2005 USAF:n Lakenheathissa Englannissa toimivan suojalaivueen koneiden oli määrä osallistua kansainväliseen ADEX-harjoitukseen Suomessa, mutta vierailu peruuntui kustannussyistä. Muutaman vuoden kuluessa suuri osa tähän tarkoitukseen varustetuista koneista, esimerkiksi Saksan Tornado-hävittäjäpommittajat poistuvat käytöstä, eikä niiden korvaajiksi tarjolla olevia uusia Eurofighter-koneita ole erityisesti varustettu ydinaserooliin.

Myös USA:n Euroopan-ilmapuoleiden konekannan ikääntyminen ja supistuminen USA:n tukikohtaverkoston myötä vähentää aseita. Keuhällä 2008 Kristensen arvioi, että pommit on poistettu toisesta Saksan tukikohdista (Büchel). Italian uskotaan olevan vuorossa seuraavana.

Naton vuonna 2005 vahvistettu strateginen konsepti:

"The fundamental purpose of the nuclear forces of the Allies is political: to preserve peace and prevent coercion and any kind of war."

The presence of United States conventional and nuclear forces in Europe remains vital to security in Europe.

Nuclear weapons make a unique contribution in rendering the risks of aggression against the Alliance incalculable and unacceptable. Thus, they remain acceptable to preserve peace."

Jaakko Ellisaari:

Käyttödoktriinit: ase muiden joukossa?

Ydinasekentien sotilasdoktriinit eroavat suurissa linjoissa toisistaan vain vähän.

USA:n kansallinen doktriini uudistettiin New Yorkin terroristi-iskun jälkeen 2002 (NPR). Sitä tarkistettaessa 2005 painotettiin vahvan asevoiman toimivan pelotteena; että ydinase on sekä poliittinen että sotilaallisesti käyttökelpoinen ase; ydinase ei ole tarpeellinen vain pelotteena hyökkäyksiä vastaan, vaan sitä voidaan käyttää ennalta ehkäisevän iskuun joukkotuhoaseita vastaan.

Ydinasetta voidaan käyttää myös ”kovia” kohteita vastaan tai yllättävissä sotilaallisissa tilanteissa.

Ydinaseet kohdistettiin kylmän sodan aikana ajatellun vastustajan kaupunkeihin, infrastruktuuriin ja sotilaskohteisiin. Pelotteen –deterrenssin– ajateltiin syntyvän siitä, että järkevä vastapuoli arvioisi hyökkäyksen tai taipumattomuutensa seuraukset kestävämmiksi. Näyttäisi siltä, että ydinaseissa painotus on siirtymässä pois pelotteesta kohti sen pohdintaa, missä tilanteissa ja ratkaisumalleissa ydinaseella voisi olla merkitystä.

Tekninen trendi vie kohti pienitehoisia ja erilaisia käyttötärpeita paremmin palvelevia aseita. 1980-luvulla eräs tällainen asetyyppi oli

neutronipommi, jonka paineiskuvaikutus oli minimoitu säteily- ja polttoaikutuksen hyväksi. Nato-maiden käytössä olevat B61-3 ja -4 lennoppommit esimerkiksi on mahdollista säätää räjähtämään jopa 300 tonnin - yli sadan kilotonnin välillä. Pienimpien atomiaseiden voimaksi arvioidaan ”alle yhden - joitakin kilotonneja”, ja voimakkaimpien perinteisten räjähteiden kokoluokka on sama.

Toinen huolestuttava kehityssuunta on ydinaseen kohdistaminen ei-valtiollisia toimijoita vastaan (terrorismi). Ydinasetta aiotaan käyttää myös muita joukkotuhoaseita (kemiallinen ja biologinen ase) omistavan vastustajan tuhoamiseen.

Läntisissä ydinaseopeissa ei myöskään enää kaihda todeta, että konfliktissa ydinasetta käytettäisiin jo ennen avointen vihollisuuksien puhkeamista (ennalta ehkäisevä isku) tai ensikäyttöä (ennen kuin vastapuoli on turvautunut ydinaseeseen) (Nato, Iso-Britannia, Ranska ja USA).

Venäjän puolustuspolitiikassa ydinase korvaa heikentyntä tavano- maista asevoimaa. Ensikäytöstä kieltäytymisen opista Venäjä näyttää luopuneen jo 1993, ja ennalta ehkäisevän käytön oppi näyttäisi vakiintuneen 2008. Käyttörajoite kansallisen eloonjäämisen turvaamiseen poistettiin Venäjän kansallisesta turvallisuusopista vuonna 2000. Muutos heijastaa pyrkimystä käyttökohteiden ja -tilanteiden kirjon laajentamiseen myös venäläisessä ajattelussa.

Nato perustelee USA:n ja Ison-Britannian ydinaseiden kuulumista puolustusratkaisunsa yhä samoilla syillä kuin Varsovan liiton aikana: ne ovat viimesijainen tae turvallisuudelle ja toimivat pelotteena. Muiden jäsenmaiden käyttöön osoitetut aseet perustellaan muilla kuin sotilaallisin tarpein: ne Naton USA-suhteen ja yhtenäisyyden ylläpidon väline.

Rauhanliikkeet, monet oikeusoppineet ja eräät valtiot pitävät Naton yhteiskäyttöraatkaisua ydinsulkusopimuksen vastaisena. Sen 1. artikla kieltää ydinasevaltaa antamasta tai siirtämästä räjähteitä, aseita tai niiden määräysvaltaa muille välittömästi tai välillisesti. Artikla 2 taas estää ydina-

seettomia maita ottamatta aseita tai määräysvaltaa vastaan. Ydinsulkusopimuksessa ei ole artiklaa, joka rajaisi sen soveltamisen rauhanaikaan.

Kun sopimus laadittiin 1968-1970, USA:n aseista ei tiedetty, eikä Naton politiikkaa ole tuotu siunattavaksi muttei sitä myöskään ole yhteisesti tuomittu sopimuksen arviointikonferensseissa.

Naton laajentuminen entisiin Varsovan liiton maihin päätettiin jo 1996 toteutettavaksi ilman ydinaseiden siirtoja samalla kun ydinasesteenvarjoa laajennettiin uusien maiden ylle. Naton neuvosto ilmoitti joulukuussa 1996 ja vahvisti 1997 sen ja Venäjän perussopimuksessa, ettei sillä ole aikeita eikä tarpeita siirtää ydinaseita uusiin jäsenmaihin, mutta että sen käyttökäytännön aseille pysyy entisellään.

Laajentumissuunnitelmassa uusien jäsenten todettiin saavan oikeuden vaikuttaa Naton strategiaan, ydinaseet mukaan lukien. Uudet jäsenet saisivat osallistua myös kriisiaikana sen ydinasesuunnitteluryhmään (NPG) ja aihetta koskeviin harjoituksiin.

Naton uusi strateginen oppi hyväksyttiin Washingtonissa 1999 ja vahvistettiin 2005. Sen mukaan liittokunnan ydinase on yhteisvastuun kannalta keskiössä. Se on tarkoitettu palvelemaan poliittisia päämääriä, turvaamaan rauha, torjumaan ulkopuolinen pakotus ja ehkäisemään kaikenlaiset sodat.

Yhdysvaltojen ydinaseet Nato toteaa elintärkeiksi Euroopan turvallisuudelle. Brittien Natolle alistamia aseita ja Ranskan autonomista aseistusta ei mainita. Ydinase viime kädessä sitoo USA:n Eurooppaan ja kääntäen.

Ydinaseiden ainutlaatuisuutta Nato argumentoi sillä, että niillä aiheutetaan Pohjois-Atlantin liittoumaa vastaan hyökänneelle arvaamattoman ja kestäättömän kalliita seurauksia. Ydinase hyväksytään rauhan turvaamisen välineenä.

Naton vuoden 1999 strateginen konsepti vaatii, että Euroopassa „laaja määrä jäsenvaltioita“ osallistuu yhteiseen ydinasepolitiikan suun-

nitteluun, neuvotteluihin ja johtamisjärjestelmiin sekä ottaa ydinaseita maaperälleen.

Naton 50-vuotishuippukokousta Washingtonissa 1999 edelsi hiljainen mutta raju kamppailu, jossa olivat vastakkain USA ja Saksan ja Kanadan linja. Saksa ja USA:n ydinaseet heti kylmän sodan päätyttyä alueeltaan häätänyt Kanada ajoivat useita vuosia lähinnä ensikäytön opista luopumisen linjaa (No First Use), ja sai tukea ainakin Norjalta. Kansleri Schröderin, vihreän ulkoministeri Joschka Fischerin ja Kanadan pääministeri Jean Chrétienin uudistuslinja kaatui lopulta; yhteenotto haudattiin diplomatian hiljaiseen historiaan.

Tutkija Hans Kristensenin raportti otti tulta, ja syytyslanka palaa seuraavaan Naton linjojen tarkistukseen. Saksassa puolustusministeri Peter Stuck esitti ajatuksen ydinaseiden poistamisesta toukokuussa 2006. Hänen ranskalainen kollegansa Aillot-Marie antoi välittömän tuen ajatukselle.

Eräänlaisena kommenttina Hans Kristensenin paljastuksille Naton ydinsuunnitteluryhmä NPG vahvisti kesäkuussa 2006 jäsenmaiden tuen Eurooppaan sijoitetuille ydinaseille. Asevoima arvioitiin vähimmäksi mahdolliseksi joka riittää rauhan ja vakauden säilyttämiseen.

Naton uusi strateginen oppi on tarkoitus hyväksyä liittokunnan 60-vuotisjuhlassa kesällä 2009. Sen valmisteluissa uskotaan kädenväänön ydinasepolitiikasta jatkuvan esimerkiksi Saksan ja Norjan ja USA:n välillä.

Norjan parlamentin ulkoasiainvaliokunnan ponsi hallituksen aseriisuntaselontekoon marraskuussa 2008 vaatii, että Naton on arvioitava ydinasestrategiansa uudelleen ja vähennettävä ydinaseiden roolia kansainvälisessä politiikassa. Tavoitteena on oltava kaikkien ydinaseiden riisunta. Naton strategisen konseptin ja transatlanttisen peruskirjan tarkistuksessa 2009 on nostettava keskusteluun Naton ydinasestrategia.

YUTP - Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka

EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka (YUTP) luotiin osana ns. Maastrichtin sopimusta 1990-luvun alkupuolella. Sen kehittämiseen vaikuttivat keskeisesti entisen Jugoslavian sodat, joiden yhteydessä koettiin, ettei EU:lla ollut riittäviä välineitä puuttua kriiseihin.

YUTP:aa koskeva päätöksenteko poikkeaa muusta unionin päätöksenteosta, koska jäsenmailla on siinä ratkaiseva rooli. YUTP-päätöksenteko tapahtuu kuitenkin samojen toimielinten piirissä kuin muukin EU:n päätöksenteko, mutta neuvoston rooli on päätöksenteossa erityisen vahva.

YUTP:n yleiset suuntaviivat luodaan Eurooppa-neuvostossa, jossa päätetään yhteisistä strategioista ja tavoitteista. Konkreettiset YUTP-päätökset tehdään yleisten asioiden ja ulkosuhteiden neuvostossa. Neuvosto päättää YUTP-asioista pääsääntöisesti yksimielisesti, mutta toimeenpanosta voidaan päättää myös määränemmistöllä.

Neuvoston YUTP-päätöksentekoa valmistellaan EU-diplomaateista koostuvassa pysyvien edustajien komiteassa (Coreper), poliittisten ja turvallisuusasian komiteassa (COPS) ja neuvoston työryhmissä. Turvallisuus- ja puolustuspoliittisissa (ETPP) päätöksissä neuvostoa avustavat sotilasrakenteet (sotilaskomitea ja sotilas-esikunta), jotka toimivat COPSin ohjauksessa. YUTP:aa koskevia aloitteita voivat tehdä sekä EU:n jäsenvaltiot että Euroopan komissio.

Lissabonin sopimus ja YUTP

Ranskan puheenjohtajakauden päättyessä joulukuussa 2008 Irlannille annettujen myönnytyksien jälkeen, alkoi näyttää siltä, että sopimus voitaisiin sittenkin hyväksyä myös Irlannissa.

Lissabonin sopimuksessa YUTP:aa vahvistavia kirjauksia olisivat:

1. Euroopan unionin ulkoasiainministerin virka. Tavoitteena on unionin ulkosuhteiden hoidon yhtenäisyyden parantaminen yhdistämällä ulkosuhdekomissaarin sekä korkean edustajan ulkosuhdetehtävät yhteen salkkuun.
2. Unionille yhtenäinen oikeushenkilöllisyys.
3. Unionin kriisinhallintatehtävien täydentäminen konfliktien esoon ja konfliktien jälkeiseen vakauttamiseen liittyen.
4. Sopimukseen sisältyvä turvatakuulauseke.
5. Rakenteellinen yhteistyö ja tavoite sotilaallisten voimavarojen parantamisesta.
6. Riippumatta Lissabonin sopimuksen hyväksymisestä, unionissa on jo perustettu Euroopan puolustusvirasto EDA. Virasto perustettiin neuvoston yhteisenä toimintana (joint action). Myös kriisinhallinnassa edetty muun muassa perustamalla EU:n taisteluosastot kriisinhallintaa varten.

Nykyisen unionisopimuksen mukaan YUTP "saattaa johtaa yhteiseen puolustukseen, jos Eurooppa-neuvosto niin päättää". EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka sisältää jo nykyisellään toimintoja, joilla on puolustuksellista merkitystä, mutta silti ei ole vielä kyse yhteisestä puolustuksesta tai yhteisestä armeijasta. YUTP:aan sisältyvä solidaarisuusvelvoite ei velvoita yhteiseen puolustukseen ulkopuolista hyökkääjää kohtaan.

Ydinaseet Euroopassa

Eurooppa on maailman tiheimmin ydinaseistettu alue. Yksin EU-Euroopassa on ainakin tuhat taistelukärkeä. Kylmän sodan päättyminen vähensi käytössä olevien aseiden määrää huomattavasti. 1987 jälkeen tapahtuneet vähennykset eivät perustu sopimuksiin. Muodollisesti mikään ei estä palaamasta kylmän sodan ajan asemaariin, jos poliittinen tahto on olemassa.

Ydinkärjen teknisen luotettavan eliniän uskotaan voivan olla jopa 80 vuotta (USA). Aseiden fyysistä ikääntymistä on ehkäistyt perushuolloilla (joiden yhteydessä on voitu ajamukaistaa oheislaitteistoja) mutta liikkeellä on jo pitkään ollut uusien kärkien tuottamishankkeita, esimerkkinä USA:n kongressin rahoitusta vaille jääneet pienitehoiset bunkkerinmurtaja- ja RRW-ydinkärjet. Ranska jatkaa ydinkärkien modernisointia brittien uskotaan harjoittavan uuden räjähteen tuottamista Trident-ohjukseen. Venäjän uudet RS-24- ja Bulava-ohjukset varustettaneen uusilla kärjillä.

Kantolaitteiden uudistamiseen on suuria paineita: Ranska uusii iskuvoimaansa Rafale F3-koneilla ja elinkaarensa lopulla olevat Nato-maiden F16-koneet antavat tilaa esimerkiksi F35-monikäyttöhävittäjille. Venäjä suorittaa vaativia partiolentoja Jäämereltä Biskajan lahdelle asiaansa viisi vuosikymmentä palvelleilla potkuritubiinipommittajilla. Ohjustuotantoon pahan aukon iskeneen INF-sopimuksen (Euroopan keskimatkan ohjukset ja risteilyohjukset 1987) katsotaan Venäjällä jo heikentävän sen sotilaallista asemaa. Erilaisia risteilyohjuksia ja ohjaajattomia lentokoneita (UAV) on kaikkialla tuotantovaiheessa.

Puolustusliitto Nato ei ole purkanut ydinaseiden osalta kylmän sodan aikaisia ratkaisujaan. Liittokunnan taistelukärkien määrä on vähentynyt alle tuhanteen 1990-luvun taitteen neljästä tuhannesta.

Ison-Britannian ydinkärjet (noin 400) ovat sukellusveneohjuksissa. Vuorollaan yksi maan neljästä sukellusveneestä on alistettu

Naton substrategisiin tarpeisiin. 1998 lähtien kolme alusta on satamassa ja yksi purjehduksessa, jolloin se saa kuljettaa korkeintaan 48 ydinkärkeä. Yhdessä sukellusveneessä on 16 ohjusta, joista kukin kuljettaa 1-3 itsenäisesti maaliinsa etsiytyvää ydinkärkeä (noin 1-100 kt räjähdettä). Nato-tehtävissä osa ohjuksista on ilmeisesti varustettu vain yhdellä kärjellä. Sukellusveneet on päätetty uusiksi, ja uskotaan että myös ydinkärjet modernisoitaisiin.

Ranskalla on kärkiä ohjuksissa ja lentokoneilleen noin 300, joista taktisia 60-80. Ranska ei osallistu Naton sotilasrakenteisiin eikä sen ydinasepäättökseen. Ranska vähentää aseiden määrää, uudistaa taistelukärkeä ja ottaa käyttöön uusia ohjuksia ja lentokoneita.

USA vähentää sotilaallista läsnäoloaan Euroopassa, ja sen Euroopan-ilmavoimilla (USAFE) arvioidaan olevan yhä käytössään 300 ydinpommia Englannin, Saksan ja Turkin tukikohdissaan. Määrä on liki kolmannes USA:n kaikista taktisista kärjistä. USAFE:n toimialue on sekä Eurooppa että Afrikka ja osa Aasiaa, ja se on myös osa Naton asevoimaa.

Naton jäsenmaista Belgiassa, Hollannissa, Saksassa, Italiassa ja Turkissa on USA:n kanssa tehdyn yhteiskäyttösopimuksen perusteella käytössään arviolta 180 lentokonepommia Naton valtuuttamiin tehtäviin.

Kansalliset asevoimat harjoittelevat aseiden käyttöä, ja Naton määrittelemässä tilanteessa ne luovutetaan isäntämaalle sovittujen tehtävien suorittamiseksi.

Venäjä ja USA ovat yhä ylivoimaiset ydinasesuurvallat. Ne ovat vähentäneet operationaalisten kärkien määrän yhteensä noin 26 000:een. Euroopan kannalta polttavan huolenaiheen muodostavat Venäjän helposti liikuteltavat armeijakuntatasolla käytössä olevat 3-4 000 taktista ydinkärkeä, joita on luvuton määrä kaikkiin mahdollisiin kuljetusvälineisiin ja kaikkiin mahdollisiin tarpeisiin Uralin länsipuolella Jäämereltä Mustalle merelle.

WEU: Kuollut mies kummittelee

Länsi-Euroopan unionin WEU perustivat 1948 Iso-Britannia, Ranska ja BeNeLux-maat (Belgia, Hollanti, Luxemburg) yhteiseksi puolustusliitokseen. Liiton Brysselin-sopimuksen V artiklan turvatakuulauseke sisältyy nykyisin EU:n Lissabonin sopimusluonnokseen.

WEU jäi kuitenkin välittömästi perustamisensa jälkeen 1949 muodostetun Naton jalkoihin, ja se eli varjoista elämää Pariisissa kylmän sodan loppuun saakka. Silloin se elvytettiin suorittamaan kriisinhallintaoperaatioita Jugoslavian hajoamissotien yhteydessä. EU:n yhteisen puolustuspolitiikan käynnistäminen liitti WEU:n Maastrichtin sopimuksella (1992) unionikoneistoon, ja sen toimeksi annettiin unionin puolustuspolitiikan aineellinen sisältö, kriisinhallinta.

EU:n liittyessään myös Suomi liittyi huomaamatta ja suuremmista juhlallisuuksista WEU:n tarkkailijajäseneksi, josta annettiin lyhyt pääministerin ilmoitus eduskunnalle.

EU:n nykyinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka määriteltiin pitkälti 1995-1998 välillä. Etenkin Suomi ja Ruotsi edistivät yhteisymmärryksen syntymistä kriisinhallinnasta. Vuonna 1999 sovittiin Kölnin huippukokouksessa WEU:n sotilaallisen toiminnan lopettamisesta, ja WEU oli määrä ajaa alas. Unioni ja jäsenmaat ottivat itse hoitaakseen kriisinhallinnan. WEU:n tutkimusinstituutit ja ennen kaikkea sen tärkeä satelliittiseurantakeskus Espanjan Torrejonissa siirrettiin EU:lle. WEU:n rakenteet ja yhteisen puolustuksen artikla jäi kuitenkin voimaan kun WEU palasi palatsinsa varjoihin. Unionin korkea ulkopoliittinen edustaja Javier Solana on yhä myös WEU:n pääsihteeri.

EU:n nettisivuilta löytyy heikkoja linkkejä WEU:n sivustoille, jotka uskottelevat satunnaisen vierailijan laskeutuneen hautaholviin. Hakukoneella löytää kuitenkin aivan toisesta osoitteesta hyvin hoidetun ja dynaamisen WEU:n parlamentaarisen yleiskokouk-

sen nettisivuston. Tämän elimen muodostavat 400 kansallisten parlamenttien nimeämää kansanedustajaa. Jäseninä ovat kaikki Naton eurooppalaiset jäsenmaat ja EU-maat sekä kumppanimaina mukaan kutsutut Albania, Jugoslavian seuraajavaltiot, Ukraina ja Venäjä.

Myös Suomen Eduskunnalla on edustajansa WEU:n parlamentaarikkokokouksessa.

Parlamentin tunnus on sinisen tähtilipun suojista vapautteen ponnistava rauhankyyhky. Kokous on nimennyt itsensä parlamenttien väliseksi foorumiksi EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan asioissa, ja huomauttaa mielellään europarlamentin olevan suhteellisesti heikommassa asemassa näitä asioita käsiteltäessä. Sääntöjen mukaan WEU:n neuvoston eli EU-maiden edustajien on kuultava parlamentaarikkoja, jotka tuottavatkin melkoisen räväkkiä raportteja ja näkökulmia, joissa usein vedetään mutkat suoriksi. Esimerkiksi joulukuussa 2008 oleellisin kritiikki EU:n tulossa oleviin turvallisuus- ja puolustuspolitiikan asiakirjoihin löytyi jo alkukuusta WEU:n sivuilta.

OSA III: Ydinaseriisunta ainoa vaihtoehto, aloitteet ja toiminta

Mikael Böök:

Ydinaseriisunta on viisauden alku

Keskellä talouskriisiä

Suurpankkeja joudutaan kansallistamaan tai ne kaatuvat. Suomessa lopetetaan sellutehtaita. Yhdysvaltain suuret autoyhtiöt menevät konkurssiin. Japanin Nikkei-indeksi syöksyy. Saksa julistaa olevansa taantumassa. Optimistisimmatkin ministerit ja analyytikot myöntävät globaalin talouskriisin tosiasiksi.

Yhdellä alalla entinen meno kuitenkin jatkuu. Uutisissa ei ole kerrottu ohjus- ja ydinasetehtaiden konkurseista tai niiden pelastussuunnitelmista. Varusteluteollisuus ei tarvitse erityisiä tukitoimenpiteitä – sen tulevaisuus näyttää olevan taattu joka tapauksessa. Myös siitä on pidetty huolta, ettei kansainvälisen asekaupan ole tarvinnut tyrehtyä.

Tähän on saatava muutos. Muussa tapauksessa piru meidät perii.

Valopilkku

Suuren talouskriisin ja ilmastomuutoksen keskellä ihminen voisi menettää tyystin toivonsa ja masentua.

Mahdollisena valopilkuna voidaan kuitenkin mainita “aseidenriisunta”. Siis sana. Tämä sanahan on viimeisen kymmenen tai viidentoista

vuoden aikana loistanut pelkästään poissaolollaan. Euroopan unionin tavoitteena oleva Lissabonin sopimus ei sekään kirjaa “aseidenriisuntaa” sopimusteksteihin.

Mutta “aseidenriisunta” teki kuin tekikin näyttävän paluun viralliseen poliittiseen sanastoon, kun Ranskan presidentti – pitkän tauon jälkeen ja EU:n kaikkien 27 jäsenmaan nimissä – ehdotti aseriisuntaneuvottelujen jatkamista ja ydinpommien räjähteiden valmistuksen jäädyttämistä. Viittaa **Nicolas Sarkozy** 5.12.2008 päivättyyn kirjeeseen **Ban Ki-moonille**, YK:n pääsihteerille.

Toivon kipinä ei ole sammunut.

Suuri tulipallo

Samoihin aikoihin kun presidentti Sarkozy päätti palata aseistariisuntapuheisiin, joukko maailmankuuluja ihmisiä kokoontui Pariisiin julistamaan aloitteen nimeltä Global Zero. Aloitteen ideana on päästä eroon kaikista ydinaseista vuoteen seuraavan 25 vuoden aikana. Kuulostako lupavalta?

Kuuluisuuksien kerrotaan Pariisissa seuranneen muun muassa esitystä siitä, mitä kaupungille tapahtuisi ydinhyökkäyksen sattuessa. Koska oma mielikuvitukseni ei riitä kuvittelemaan moista tapahtumaa sen kaikkine yksityiskohtineen, kutsun sitä suureksi tulipalloksi.

Suuren tulipallon lisäksi mieleeni nousee kuitenkin välittömästi kysymys. Miten me suojelemme Pariisia? Minkälaisen puolustuksen olemme rakentaneet?

Puolustukseen M51

Mielikuva Pariisista vallankumouksen aatteiden, Napoleonin suuren armeijan ja Ranskan globaalin siirtomaaimperiumin välittämänä on

kiertänyt koko maailman. Amerikassa on kaupunki nimeltä Paris, Texas. Pariisi tunnetaan kaikkialla. Mutta, miten me aiomme puolustaa tätä yhteistä pääkaupunkiamme?

Lyhyt vastaus kuuluu: M51. Se on MIRV-ominaisuudella varustettu ydinohjus, joka on tarkoitettu laukaistavaksi jostakin Ranskan neljästä tähän tarkoitukseen varustetusta sukellusveneestä. Jokainen M51 kantaa 6-10 ydinkärkeä. Jokainen ydinkärki sisältää vetypommin, jonka räjähdysvoma on 110 kiltonnia trotyyliä. Hiroshiman atomipommi oli räjähdysvoimaltaan 16 kilotonnia.

MIRV eli Multiple Independently Targetable Reentry Vehicle tarkoittaa montaa, itsenäisesti ohjattavaa paluukärkeä

M51 on Ranskan uusi atomipommien laukaisemiseen tarkoitettu ohjus. Asia koskee meitä suomalaisiakin, sillä M51 on EU-ohjus, jota valmistaa European Aeronautic Defence and Space Company EADS, joka omistaa 27 prosenttia Patria Oyj:stä. Tarkemmin ottaen ohjuksia valmistaa EADS:in Astrium-ryhmä saksalaisissa ja ranskalaisissa tehtaissaan.

M51 Projektin alihankkijoita ja EADS:in yhteistyökumppaneita on ympäri maailmaa. Jälkimmäisiin kuuluu myös Englannin Trident-ydinohjuksia tuottava amerikkalainen Lockheed Martin Space Systems. Uusitun Tridentin on tarkoitus suojella ja puolustaa toista yhteistä pääkaupunkiamme, Lontoota.

Trident-ohjukset samoin kuin M51-ohjukset ovat sukellusveneestä laukaistavia mannertenvälisiä ydinohjuksia.

EADS Astrium on luvannut toimittaa Ranskalle 60 kappaletta M51-ohjusta vuoteen 2016 mennessä. Suunnitelmien mukaan tämän jälkeen seuraa vielä ydinkärkien päivitys versiosta T75 versioon TNO, joka aiotaan toteuttaa 2015. Parhaillaan on siis meneillään paitsi ohjusjärjestelmän myös vetypommien uudistaminen.

TNO on lyhenne sanoista thermonucléaire océanique, oseaaninen tai merellinen vetypommi.

Oseaaninen! Joku eurooppalainen ihminen on puhunut ihmismielen täyttävästä, oseaanisesta onnen tunteesta.

Syyskuussa 2006 Greenpeace, Attac, Sortir du nucléaire ja Mouvement de la paix järjestivät tapahtuman "Non au missile M51" Biscarossessa (Bordeaux), missä toimii Ranskan ydinaseiden testauslaitos. Kuva: www.ofog.org

Vetypommi

Vetypommia kutsutaan myös fuusiopommiksi tai lämpöydinpommiksi. Se on fuusioreaktioon perustuva ydinase. Fuusiossa vetytimien yhdistyminen vapauttaa energiaa.

Vetypommit ovat yleensä fissiopommia voimakkaampia. Vetypommi sytytetään aina fissiopommilla, sillä vetypommi vaatii räjähtääkseen suuren paineen ja korkean lämpötilan.

Vetypommin räjähdysen tuhovoima perustuu muun muassa paineaaltoon, kuumuuteen ja radioaktiivisen säteilyyn.

Tuhovaikutus riippuu muun muassa pommin voimasta, etäisyydestä räjähdyskohdasta, räjähdyskorkeudesta ja räjäytyspaikan tyypistä

Oili Alm, Topi Kanninen, Jaakko Ellisaari:

Blix: Uudet ydinasestrategiat kuolettava vaara maailmalle

YK:n asetarkastajien johtajana ennen Irakin sotaa toiminut Hans Blix jäi eläkkeelle vuonna 2003. Blix kritisoi kovin sanoin Yhdysvaltain viranomaisia, jotka yritti painostaa asetarkastajia, jotta nämä olisivat esittäneet todisteita joukkotuhohäädä sodan oikeuttamiseksi. Virallisen uransa jälkeen Blix on toiminut riippumattoman joukkotuhohäädäkomission johtajana. Komissio tuotti 2006 raportin näistä kauhunhäädästä jossa se esitti ydinaseiden, kemiallisten ja biologisten häädästen riisumisesta monenkeskisillä ratkaisulla.

Blixin komission raskaan sarjan poliitikkojen ja tiedemiesten radikaali linjaus oli tervetullut tuki rauhanliikkeille. Kansainvälinen Abolition-verkosto oli käynnistynyt jo 1995 ydinsulkusopimusneuvottelujen yhteydessä. Sen eurooppalainen haara eriytyi omaksi organisaatiokseen 2005. Hiroshimasta ja Nagasakista liikkeelle lähtenyt kaupunginjohtajien rauhanliike Mayors for Peace laajeni Eurooppaan vasta muutamia vuosia sitten. Liikkeet vaativat ydinaseetonta maailma vuoteen 2020 mennessä.

Kansainvälinen Abolition-verkosto oli käynnistynyt jo 1995 ydinsulkusopimusneuvottelujen yhteydessä. Sen eurooppalainen haara eriytyi omaksi organisaatiokseen 2005. Hiroshimasta ja Nagasakista liikkeelle lähtenyt kaupunginjohtajien rauhanliike Mayors for Peace laajeni Eurooppaan vasta muutamia vuosia sitten. Liikkeet vaativat ydinaseetonta maailma vuoteen 2020 mennessä.

Abolitionismi sopii hyvin uuden politiikan nimeksi: se oli myös orjuuden vastaisen liikkeen tunnussana 1800-luvulla. Myös orjuutta perusteltiin järkiperaisilla syillä, taloudellisella välttämättömyydellä ja orjien vapauttamisen pelottavilla seurauksilla.

Blixin esitykset vaikuttivat tavoitteiltaan korkealentoisilta, kunnes puoli vuotta myöhemmin tammikuussa 2007 USA:ssa sekä demokraatti- että republikaanipresidenttejä palvelleet ulko- ja puolustusministerit **William Perry, George Schultz, Henry Kissinger** ja senaattori **Sam Nunn** julkistivat oman hämmästyttävän vaatimuksensa: A World Free of Nuclear Weapons, tavoitteena ydinaseeton maailma.

On palattava YK-monenkeskisyyteen

Blixin komission kirja vaati paluuta valtioiden väliseen sovittelupolitiikkaan ja monenkeskisiin sopimuksiin, joilla tulehtuneet kansainväliset suhteet palautettaisiin yhteisten sääntöjen ja normien polulle. Komissio moitti suorasanaisesti USA:n omaksumaa yksipuolista ja sotilaallisesti aloitteellista linjaa, jonka se katsoi yllyttävän alakynteen jääviä valtioita hankkimaan joukkotuhoaseita ja kehittämään etenkin ydinaseita.

Yhteistä turvallisuutta voitaisiin lisätä YK:n avulla, joka voisi käyttää myös peruskirjan VII luvun tarkoittamaa pakotusta normien toimeenpanossa.

Blixin linjaus tuki EU:n ”tehokkaan monenkeskisyyden” periaatetta. Joukkotuhoasepolitiikassa ei voida toimia yksipuolisesti.

Blix paketoi kaikki joukkotuhoaseet kirjassaan yhteen osoittaakseen, kuinka pahasti ydinaseriisunta on jäänyt muista jälkeen. Kemialliset ja biologiset aseet tuomitaan yleisesti ja niiden täyskielto on edennyt pitkälle YK:ssa neuvotelluilla sopimuksilla. Ydinasepolitiikka taas ei ole edennyt vuonna 1996 valmistuneen täydellisen kielteissopimuksen jälkeen. Sopimus ei ole voimassa vielääkään USA:n ja Kiinan ratifiointien puuttuessa. Ydinaseiden täysimittaiseen riisumiseen velvoittaa vain 1995 uusittu ydinsulkusopimus ja Kansainvälisen tuomioistuimen asiassa tekemä ratkaisu 1996, mutta mitään ei tapahdu.

Blixin ryhmä tarjosi yksinkertaisen ohjeistuksen:

- Sovitaan yhteiset toimintaperiaatteet
- Vähennetään käytössä oleviin aseisiin liittyviä riskejä: kielletään niihin turvautuminen ja
- Varmistetaan ettei niitä joudu terroristien käsiin
- Ei kehitetä uusia aseita; omistuspohjan laajeneminen estetään
- Kaikki joukkotuhoaseet julistetaan laittomiksi.

Raportin sisältämistä 60 suosituksesta ei valitettavasti ole yhtäkään toteutettu. Blix totesi Suomessakin 2008, ettei aseistariisunnan kentällä ole tapahtunut mitään merkittävää edistystä sitten raportin julkistamisen vuonna 2006.

- Nyt näemme kuitenkin jo valoa tunnelin päässä.

Blixin mielestä pienillä valtioilla, kuten Suomella ja Ruotsilla, on hyvät syyt ponnistella lakiin ja yhteistyöhön perustuvan maailmanjärjestyksen puolesta. Maamme ovat kehittyneet rauhan ja järjestyksen sivistysvaltioiksi.

Raportti *Kauhun aseet* kertoo, että kylmän sodan huipentuman aikana maailmassa oli noin 55 000 ydinasetta. Kaksi suurvaltaa taisteli kiivaasti maailmanlaajuisesta määräysvallasta. Näiden valtioiden kaksintaistelu olisi voinut johtaa paitsi molemminpuoliseen täystuhoon (MAD) myös koko sivilisaation tuhoon. Siksi ihmiset marssivat kaduilla ydinaseriisunnan puolesta.

Tuohon aikaan kahdeksalla valtiolla, Venäjällä, Kiinalla, Ranskalla, Iso-Britannialla ja Yhdysvalloilla sekä Intialla, Pakistanilla ja Israelilla oli ydinase. Kylmän sodan jälkeen ydinasevaltioiden joukko on kasvanut yhdellä – Pohjois-Korealla. Ydinaseiden määrän on silti arvioitu laskeneen noin 27 000.

Blix arvioi, että Yhdysvaltojen ja muiden ”alkuperäisten” ydinasevaltioiden hallitukset ovat antaneet vaikutelman siitä, että ydinaseet eivät huolestuta heitä heidän omissa ”hyvissä käsissään”, mutta ydinaseet muuttuvat vaarallisiksi heti kun ne päätyvät ”epäturvallisiin käsiin.” – ”roistovaltioille tai ei-valtiollisille toimijoille”. Niinpä ihmiset eivät enää osoita huoltaan ydinaseiden tuomasta uhasta kaduilla. Onko vaara päättynyt? Ei Blixin mielestä.

- Tällä hetkellä jäljelle jääneet ja kehitteillä olevat uudet ydinaseet, uudet ydinasestrategiat ja uudet jännitteet voivat uudelleen aiheuttaa maailmalle kuolettavia vaaroja. Ajanjakso vuoden 1995 jälkeen on ollut pettymys. Ydinkoekieltosopimusta ei ratifioitu Yhdysvaltain senaatissa ja sitä laiminlyötiin Intiassa, Pakistanissa ja Pohjois-Koreassa. Vuoden 2005 ydinaseiden leviämistä estävän sopimuksen arvointikokouskin päättyi ydinaseettomien valtioiden katkeriin puheenvuoroihin siitä, että ne ovat sitoutuneet sopimukseen, mutta ydinasevaltiot eivät ole ottaneet merkittäviä askelia kohti aseistariisuntaa.

Blix lainasi Kofi Annania, jonka mukaan maailma ”kävelee unissaan” kohti uutta asevarustelukierrettä. Iso-Britannia jatkane Trident –ydinsukellusveneohjelmaa, Yhdysvallat kehittää uutta ydinasestan-

dardia (RRW) ja laajentaa ohjuskilpeään sijoittamalla sen osia Puolaan ja Tsekin tasavaltaan väittäen tarvitsevansa tulevaisuudessa puolustusta Iranista lähetettyjä ohjuksia vastaan. Kiina modernisoi joukkojaan, Venäjä jatkaa pitkänmatkan lentojaan ydinaseistetuilla lentokoneilla ja on vetäytymässä tärkeistä aserajoitussopimuksista. Iran kehittää uraainnrikastuskykyään.

– Asekehityksen lisäksi meidän on lisättävä listaan myös toinen huolestuttava kehitys, suurvaltojen välien uusi huononeminen. Nämä valtiot painottavat Kylmän sodan kuuluvan menneeseen. Kuitenkin Venäjän ja Kiinan keskinäinen luottamus, toisaalta Venäjän ja Yhdysvaltojen sekä muiden keskeisten läntisten maiden luottamus ei ole syvää. Yhdysvallat on osoittanut huolensa Kiinan laivaston modernisoinnista ja vahvistaa omaa sotilastukikohtaansa Guamissa. Yhdysvallat on tehnyt Intian kanssa sopimuksen ydinvoimayhteistyöstä Tervetulleena tuloksena Intia voisi maahantuoda moderneinta ydinvoimateknologiaa hiilidioksidivapaaseen sähköntuotantoon. Mutta sopimus voi myös auttaa Intiaa tekemään yhä rikastempaa uraania ydinaseisiin. Tämä voi johtaa samaan Pakistanissa ja Kiinassa. Vaikka Intia haluaa säilyttää hyvät välit Kiinaan, monet näkevät Yhdysvaltojen aloitteen ydinaseyhteistyöstä tavoitteena tuoda Intia niiden valtioiden joukkoon, joka voi tarvittaessa padota Kiinan ydinasepelotteella.

Nämä toimenpiteet näyttävät Blixin mukaan perinteiseltä valtopolitiikan tasapainolta. Aivan kuin aikomukset laajentaa Natoa Ukrainaan, Georgiaan ja ehkä Azerbaidžaniin ja Kazakstaniin. Yksi pelko on kuitenkin se, että perinteinen tasapaino voimapolitiikassa johdattelee perinteisiin vastauksiin ja uusien jännitteiden kasvuun. Kylmä sota on siis ohi, mutta nyt meillä on vain kylmä rauha. Varustelukilpa on usein jännitteiden seuraus ja oire, mutta se voi myös aiheuttaa jännitteitä. Huolestuttavimpia nykypäivän jännitteitä syntyy siitä, että tulevaisuuden mahdollisia ongelmia yritetään ratkaista kehittämällä yhä moder-

neimpia ja täsmällisimpiä ydinaseita ja ohjuskilpiä sekä sijoittamalla aseita avaruuteen.

- Onko asevarustelukilpojen takana aseiteollisuus ja maksavatko veronmaksajat tyytyväisinä gigantitiset laskut varsinaisten jännitteiden puuttuessa, kysyy Blix. Tällä hetkellä maailma käyttää noin 1300 miljardia dollaria vuodessa sotilaallisiin kuluihin – Yhdysvallat on vastuussa puolesta tästä laskusta. Tarve vartioida terroristeja tai edes ”roistovaltioita” tuskin vaatii ilmatukikohtia tai uusia ydinasesukupolvia.

- Kylmä sota päättyi lähes 20 vuotta sitten. Suurvallat menettivät tilaisuutensa merkittävään aseistariisuntaan. Uusien varustelukilpojen käynnistämisen sijaan Yhdysvaltojen ja muiden ydinasevaltojen pitäisi tehdä aloite liennytyksen ja aseistariisunnan jatkamiseksi.

Hiroshima-päivänä pannaan eri puolilla maailmaa kynttilälyhdyt veteen muistuttamaan ydinaseiden vaarasta

Niiden tulisi aloittaa jo myöhästynyt useamman askeleen ohjelma päästäkseen pois ydinaseiden aikakaudelta. Ehkäpä ne puutteet, joita Irakissa ja Libanonissa sovellettu sotilaallinen ajattelu on tuonut ilmi, puhuvat kattavamman diplomatian käytön, YK-yhteistyön ja aseettoman vaikutusvallan puolesta.

- Ruotsin hallituksen tukema joukkotuhuosekomissio pitää ydinsulkusopimusta maailmanlaajuisen aseriisunnan keskeisimpänä välineenä. Sopimuksen mukaan ydinaseettomien sopimusosapuolten ei tule hankkia ydinaseita ja viiden ydinaseeseen tulee neuvotella ydinaseriisunnasta. Mikäli kaikki maailman valtiot olisivat kuuluneet vuonna 1970 voimaan tulleeseen sopimukseen ja täyttäneet ne päämäärät, joihin ovat sopimuksessa sitoutuneet, maailma olisi ydinaseeton. Nyt kun maailmassa on neljä uutta ydinasevaltiota sitten vuoden 1970 ja yhä kymmeniä tuhansia ydinaseita, sopimus ei ole – vielä – saavuttanut tavoitteitaan, pahoittelee Blix.

Presidentti Kennedyn varoitus, että ydinaseita kehittäviä valtioita olisi jo tusinoittain, ei ole kuitenkaan käynyt toteen. Lukuun ottamatta Intian, Israelin ja Pakistanin uskottomuutta sopimukselle sekä Irakin, Pohjois-Korean ja Libyan sopimusrikkkeitä, pitäisi tunnustaa, että valtava enemmistö sopimusosapuolista on sitoutunut sopimukseen ja kunnioittaa sitä, muistuttaa Blix. Sopimus on houkuttanut jopa ydinaseensa tuhonneen Etelä-Afrikan liittymään siihen. Ukraina, Valko-Venäjä ja Kazakstan liittyivät sopimuksen siirrettyään ydinaseensa Venäjän maaperälle.

Ydinsulkusopimuksen ydinaseettomat sopimusosapuolet eivät suvaitse sopimusrikkomuksia ja ovat yhtä mieltä sopimuksen vahvistamisesta, esimerkiksi ottamalla käyttöön tehokkaammat IAEA:n tarkastukset. Kaksikymmentä vuotta Kylmän sodan päättymisen jälkeen nämä valtiot vaativat, että ydinasevaltioiden on aika aloittaa neuvottelut ydinaseiden aikakaudelta poistumiseksi, kuten luvattiin vuonna 1970. Ei riitä, että ydinkärkien lukumäärä on laskenut kylmän sodan

jälkeen. On väärin, että ydinasemaat, joiden odotetaan julkistavan aikataulut ydinaseiden hävittämiseksi, ovatkin tekemässä päinvastaista: työskentelemässä aseidensa modernisoinnin puolesta.

Blix vaatii, että seuraavan ydinsulkusopimuksen arviointikokouksen yhteydessä vuonna 2010 maailmalle esitellään uusi ja aktiivinen asialista aseistariisuntaan, etenkin ydinaseriisuntaan:

- Kenties tarvitsemme YK:n huippukokouksen, jossa uusilla poliittisilla johtajilla on mahdollisuus kertoa meille kylmän rauhan korvaamisesta yhteistyön turvallisuudella. Asioiden tärkeysjärjestyksellä ei ole niinkään väliä, tärkeintä olisi tämän agendan aikaansaaminen ajoissa.

Lopuksi Blix esittelee listan kiireellisistä asioista, joille on hänen mukaansa jo laaja hyväksyntä:

- Täydellisen ydinkoekieltosopimuksen voimaan saattaminen antaisi vahvan merkin siitä, että aseistariisunta on palannut maailmanlaajuiselle asialistalle. Jos Yhdysvaltain senaatti ratifioisi sen, näköalat muidenkin maiden liittymiselle sopimukseen olisivat hyvät.
- Yhdysvaltojen ja Venäjän, joiden ydinasevarastot ovat suurimmat, pitäisi tehdä aloite ydinaseiden vähentämiseksi, ei vain uudelleen-sijoittamiseksi.
- Neuvottelut aseettomasta avaruudesta tulisi aloittaa.
- Ydinaseet pitäisi poistaa välittömästä käyttövalmiudesta sotien välttämiseksi väärinymmärrysten ja vahinkojen tapauksissa.
- Ydinaseet on poistettava läntisestä Euroopasta ja läntiseltä Venäjältä. Niiden läsnäolo on jäänne kylmästä sodasta ja niiden poistaminen auttaisi vähentämään kohonneita jännitteitä.
- Pitkään esitetty sopimus, joka kieltäisi aseisiin suunnatun rikastetun uraanin ja plutoniumin tuotannon, pitäisi neuvotella.

Blix kertoo, että kun joukkotuhoasekomissio on neuvotellut eri maiden kanssa, jotta ne eivtä hankkisi ydinaseita tai tuhoaisivat olemassa ole-

vat aseet, komissio on painottanut, ettei ydinaseita tarvita turvallisuuden vuoksi. Yhteistyöhakuinen ulko-, turvallisuus- ja talouspolitiikka on tärkein keino tavoitteen saavuttamisessa ja rauhan saavuttamisessa. On aika panostaa monenkeskiseen yhteistyöhön perustuvaan turvallisuuteen. Blixin mielestä YK:n on oltava keskeisessä roolissa. Hän lainaa Dag Hammarskjöldiä:

– YK ei vie meitä taivaaseen, mutta voi auttaa meitä välttämään helvetin.

Lue lisää:

Blix : Weapons of Terror- Freeing the World of Nuclear, Biological and Chemical Weapons) (suomennos Kauhun aseet, Rauhan kirjallisuuden edistämisseura 2007. Saatavilla suomeksi rauhanasemalta: rauhanliitto@rauhanasema.fi

Jaakko Ellisaari:

Kylmän sodan arkkitehdit rauhanenkeleinä

Ydinaseista luopuminen on mahdollisimman yllättävä esitys, kun sen tekevät kylmän sodan järeimmän poliittisen realismin edustajat, USA:n entiset ulko- ja puolustusministerit, jotka kaiken lisäksi edustavat sekä demokraatti- että republikaanipuoluetta.

George Schultzin, Henry Kissingerin, William Perryn ja Sam Nunnin Wall Street Journalissa tammikuussa 2007 julkaistu esitys oli ilmeinen epäluottamuslause presidentti George W. Bushin politiikkaa vastaan, joka ei kyennyt hillitsemään Iranin, Kiinan, Venäjän, Pohjois-Korean, Israelin, Pakistanin tai Intian aseistautumista.

Aloitteessa on kaikuja presidentti Reaganin Reykjavik-aloitteesta. Reagan ja presidentti Gorbatshev käsittelivät aihetta kahden kesken 1986 tavatessaan Islannissa.

Neljä kirjoittaa väittivät ykskantaan, että uuteen turvallisuusaika-kauteen siirryttäessä USA voisi ottaa hyötyä ottamalla aloitteen käsiinsä. Sen tulisi asettaa tavoitteeksi kaikista ydinaseista luopuminen. Yhtä henkeä salpaava väite on, että ydinasedeterrenssi kuului kylmään sotaan mutta riskit ovat suuret kun sitä sovelletaan uuteen maailmantilanteeseen -ja marttyyrikuolemaa etsivää terrorismia vastaan ydinase on käyttökelvoton.

Ellei tehdä mitään, nousussa olevat uudet ydinasevallat horjuttavat arvaamattomalla tavalla maailmanpolitiikkaa samalla kun ydinaseita omistamattomat maat ovat menettäneet luottamuksensa ydinsulkusopimukseen.

Aloite sisälsi hätkähdyttävän listan tarvittavista aseidenriisuntatoimista. Ne olivat kuin kopioita rauhanliikkeiden vaatimuksista tai ydinsulkusopimuksen vuoden 2000 tarkistuskonferenssin edistyksellisestä 13 askelen ohjelmasta. Aloitteessa tunnustettiin jopa se, että ydinsulkusopimuksessa ydinasevallat sitoutuivat aseidenriisuntaan.

- Aseiden määrän raju vähentäminen
- Aseiden laukaisuvalmiutta vähennetään
- Lyhyen kantaman ydinaseet ”eliminoidaan”
- Täydelliseen ydinkoekieltosopimukseen liittyy mahdollisimman moni maa, myös USA
- Asekelpoisen materiaalin turvallisuuden varmistaminen
- Asekelpoisen materiaalin tuotanto lopetetaan
- Uraanin rikastus valvontaan; voimalapolttoaineen saannin varmistaminen

Tammikuussa 2008 kirjoittajat uudistivat esityksensä muistuttaen, ettei kostoiskupelotteella voida vaikuttaa uhkaan, joka kohdistuu USA:n kaupunkeihin jos kasvoton ja tunnistamaton vastustaja saa käsiinsä alkeellisenkaan ydinaseen. Torjuntaohjuksillakaan ei voida vähentää tällaista uhkaa.

Rauhanliikkeet kiittivät aloitetta muistuttaen, ettei niissä käsitelty mitään ydinsulkusopimuksen lupaamia takeita ydinaseettomille maille, jotka suojaisivat niitä. YK:n pääsihteeri Ban ki-Moon esitti saman huolen joulukuussa 2008. Pelkona on, että neuvottelujen painotus aseiden vähentämiseen kadottaa sellaiset tärkeät aloitteet kuin ydinaseella uh-

kaamisen ja ydinaseen käytön laittomuuden kansainvälisen oikeuden valossa; ydinaseen ensikäytön kielto; ydinasemaiden antamat takeet aseettomille siitä, etteivät ne iske niitä vastaan ydinaseillaan tai ydinaseettomien vyöhykkeiden perustaminen.

Presidentti Obaman kaudelle tarkoitetut neuvot ratkaisuvaihtoehtoi-
neen ovat varmasti jo jonkin aikaa olleet puolustusministerinä jatkavan Robert Gatesin ja presidentin ulkopoliittiseksi neuvonantajaksi nimitetyn ex - Nato-kenraali James Jonesin pöydällä. Jones arvuutteli itse komentajakaudellaan, tarvitaanko Euroopassa enää Naton ydinaseita.

Uraanin rikastus valvontaan; voimalapolttoaineen saannin varmistaminen

Tammikuussa 2008 kirjoittajat uudistivat esityksensä muistuttaen, ettei kostoiskupelotteella voida vaikuttaa uhkaan, joka kohdistuu USA:n kaupunkeihin jos kasvoton ja tunnistamaton vastustaja saa käsiinsä alkeellisenkaan ydinaseen. Torjuntaohjuksillakaan ei voida vähentää tällaista uhkaa.

Rauhanliikkeet kiittivät aloitetta muistuttaen, ettei niissä käsitelty mitään ydinsulkusopimuksen lupaamia takeita ydinaseettomille maille, jotka suojaisivat niitä. YK:n pääsihteeri Ban ki-Moon esitti saman huolen joulukuussa 2008. Pelkona on, että neuvottelujen painotus aseiden vähentämiseen kadottaa sellaiset tärkeät aloitteet kuin ydinaseella uhkaamisen ja ydinaseen käytön laittomuuden kansainvälisen oikeuden valossa; ydinaseen ensikäytön kielto; ydinasemaiden antamat takeet aseettomille siitä, etteivät ne iske niitä vastaan ydinaseillaan tai ydinaseettomien vyöhykkeiden perustaminen.

Presidentti Obaman kaudelle tarkoitetut neuvot ratkaisuvaihtoehtoi-
toineen ovat varmasti jo jonkin aikaa olleet puolustusministerinä jatkavan Robert Gatesin ja presidentin ulkopoliittiseksi neuvonantajaksi

nimitetyn ex - Nato-kenraali James Jonesin pöydällä. Jones arvuutteli itse komentajakaudellaan, tarvitaanko Euroopassa enää Naton ydinaseita.

Jatkoa...

Perryn, Schultzin, Kissinger ja senaattori Sam Nunnin A World Free of Nuclear Weapons, tavoitteena ydinaseeton maailma - esityksen, jälkeen ovat samansuuntaisia esityksiä tehneet Ison-Britannian pääministeri Gordon Brown ja maan entiset ulkoministerit sekä Ranskan presidentti, toistamiseen joulukuussa 2008 EU:n puheenjohtajan ominaisuudessa. Useita aseriisuntapolitiikkaa kehittäviä hankkeita on käynnistetty, esimerkiksi Australian ja Japanin yhteiskomissio ja Norjan ns. seitsemän vallan ryhmä.

Kesällä 2008 Costa Rica uudisti YK:lle jo kymmenen vuotta aiemmin esittämänsä ydinaseriisuntasopimuksen (Nuclear Weapons Convention). Siinä ydinase nostetaan kemiallisen ja biologisen aseenn rinnalle täysin kiellettyinä asetyypinä: niin tutkimus-, kokeilu- ja valmistaminen kuin varastointi, käyttöönotto ja käyttö sovitaan kiellettäväksi.

Joulukuussa 2008 käynnistettiin Pariisin, Moskovan ja Washingtonin kolmoiskokouksessa entisten valtion- ja hallitusten päämiesten ja huipupoliitikkojen Global Zero- liike.

”Taiwanille olisi helpompi ydinaseen turvin vastustaa Kiinan pyrkimyksiä saaren liittämisestä manner-Kiinaan. Turkille ydinase yhdessä EU-jäsenyyden kanssa toisi erinomaisen mahdollisuuden lisätä vaikutusvaltaansa eurooppalaisessa valtapolitiikassa.”

Päätoimittaja Martti Lehto, ”Ydinaseet ovat tulossa osaksi uutta maailmanpolitiikkaa”, Sotilasaikakauslehti 12/2006

Jaakko Ellisaari:

Toimintaa Euroopassa ydinaseita vastaan

Europarlamentti vaati keväällä 2005 USA:lta selvitystä ydinaseiden roolista paljastuttua, että USA oli 90-luvulla tehnyt valmisteluja pommiin käytöstä Naton euroalueen ulkopuolella. Kristensen osoitti myös, että B61-pommit oli modernisoitu 2000-luvun alussa.

Saksassa parlamenttipuolueet kristillisdemokraatteja lukuunottamatta ovat ottaneet kannan ydinaseista luopumisen puolesta. Keväällä 2006 annetun turvallisuuspoliittisen selonteon yhteydessä sosiaalidemokraatit ja kristillisdemokraatit ottivat asiassa verisesti yhteen liittopäivillä. Hallitusvastuussa olleet sosialidemokraatit eivät hyväksyneet totuttuja lauseita ydinaseiden tarpeellisuudesta, vaan ottivat kannaksi irtautumisen Naton ”taakanjako-” eli yhteiskäyttöpoliitikasta jättämällä hankkimatta tarkoitukseen sopivia uusia hävittäjäpommittajia.

Naton ydinaseiden vastaiset rauhanjärjestöjen kampanjat käynnistyivät Belgiassa ja Hollannissa jo 1990-luvun puolivälissä, ja ne ovat laajenneet kasvavana kampanjana kaikkialle Eurooppaan. Esimerkiksi Kleine Broghelin lentotukikohta on vuosittain mittavien mielenosoitusten kohteena. Aseiden poistamista vaativat yleinen mielipide, suurin osa esimerkiksi Flanderin kaupungeista ja huippupoliitikot.

Vastaavia mielenosoituksia on järjestetty Italiassa, Saksassa, Turkissa, Englannissa ja jopa Ranskassa, jossa ydinaseella on perinteisesti vahvin yleisen mielipiteen tuki.

Skotlannin itsehallinto on vaatinut tarkkailijajäsenyyttä ydinsulkusopimuksen seuraavaan tarkastelukonferenssiin, koska Ison-Britannian ydinsukellusveneet tukeutuvat sen alueella olevaan Faslanen tukikohtaan. Yksi sukellusveneistä suorittaa vuorollaan Naton tehtäviä. Hallitus on asettanut työryhmän pohtimaan ydinaseiden poistamista Skotlannista.

The Really Big Blockade tapahtumassa 22.4.2003 Faslanen ydinase-tukikohta onnistuttiin sulkemaan aamuseitsemästä iltapäivään. 650 mielenosoittajasta 171 pidätettiin.

Jaakko Ellisaari:

Ydinsulkusopimuksen tarkistus 2010 EU:n haastena

Maailma valmistautuu YK:n ydinsulkusopimuksen tarkastelukonferenssiin 2010 tilanteessa, jossa neuvotteluprosessit ovat yhä lamassa ja ydinasevarustelu on jälleen käynnistymässä. Asedoktriinien uudistus on laskenut aseiden käyttökynnystä. Uusia ydinasevaltoja nousee. USA:n ja Venäjän välinen ainoa sopimuspohja strategisista aseista raukeaa 2009, ja kiistakapuloina ovat sekä Naton laaejntuminen, että Eurooppaan mahdollisesti sijoitettava USA:n torjuntaohjusjärjestelmä.

EU liputtaa varovasti asevalvonnan puolesta mutta samalla sen kädet on sidotut. Vaikka ydinsulkusopimus velvoittaa kaikkien ydinasemaita aseistariisumaan ei EU ole Ranskan, Britannian ja Naton vastustuksen vuoksi voinut käydä edes avointa keskustelua asiasta EU on joutunut ydinasevaltojen sille määrittelemään nurkkaan. Lissabonin sopimuksen yhteisvastuu- ja turvatakuulauseke velvoittavat varautumaan myös ydinaseen kohteeksi joutumiseen, koska Ranskan ja Naton doktriineissa ydinase on yhteisen puolustuksen ja pelotevoiman peruskivi.

Jaakko Ellisaari:

Ydinaseriisunta- ja asevalvontaneuvottelut

Kauhun tasapaino, balance of terror, oli kylmän sodan politiikan kivijalka. Kahden suurvallan voimatasapainoa mitattiin niiden ydinaseilla, ja poliittisen realismin teorian mukaan läntisen Euroopan demokratiakin säästyi kommunismilta vain lännen ydinsateenvarjon suojaamana.

Neuvostoliiton johtoon noussut Mihail Gorbatshev ja presidentti Ronald Reagan pääsivät sopuun Eurooppaan sijoitettujen ydinohjustensa romuttamisesta. INF-sopimus solmittiin 7.12.1987 ja maiden strategista aseistusta vähentänyt START I-sopimus 1991. Molemmat maat vähensivät Itä- ja Länsi-Euroopasta muita taktisia ydinaseitaan juuri ennen Neuvostoliiton romahtamista 1991, mutta maiden kesken tai YK:n suojissa ei muodollista sopimusta asiasta ole solmittu.

Tämän jälkeen maiden kahdenvälinen diplomatia ei ole tuottanut sopimuksia aseiden riisunnasta. START II valmistui 1993, mutta kaatui. Sovittuja START III-neuvotteluja ei edes aloitettu. Ylimalkainen ns. Moskovan/SORT-sopimus (2002) vähentää aseisiin sijoitettujen aseiden määrää arsenaaleihin puuttumatta. SORT-sopimuskausi päät-

tyy 2012, ja START:n kausi Venäjän presidentti Medvedevin ja USA:n presidentti Obaman ensimmäisellä kaudella joulukuun alussa 2009. Käynnistyneissä jatkosopimukseen tähtäävissä valmistelukokouksissa tavoitteet ovat olleet korkealla.

Lähtökohdat ovat heikot. Molemmilla mailla on muutaman minuutin laukaisuvalmiudessa tuhansia aseita. Molemmilla on valmius käynnistää sekä uusien ydinkärkien että ohjusten ja lentokoneiden tuotantolinjoja. Venäjän ja USA:n suhteita hiertää pahasti Georgian sota, USA:n ohjustentorjuntajärjestelmän sijoittaminen Puolan ja Tsekin alueelle ja Naton laajentamispoliittika.

Maat esittivät YK:ssa syksyllä 2007 yhdessä Euroopan INF-sopimuksen laajentamista globaaliksi.

Ainoa monenkeskinen neuvottelufoorumi on YK:n aseidenriisuntakonferenssi CD. Foorumilla kyettiin 1996 ponnistamaan valmiiksi sopimus kaikkien ydinasekokeiden kiellosta (CTBT). Sopimus ei ole tullut voimaan, koska mm. Kiina ja USA viivyttävät sen ratifiointia.

CD:n viimeiseksi voimannäytöksi on jäänyt kemiallisten aseiden kieltosopimus. Tämän jälkeen CD ei kyennyt kunnolla sopimaan edes kokoustensa asialistasta.

Aseidenriisunta on 2000-luvulla kadonnut esimerkiksi YK:n suurten tavoitteiden joukosta. Kestävän kehityksen politiikassa aiheesta ei ole keskusteltu Rion kokouksen 1992 jälkeen lainkaan. Maailman köyhyyden poistamisen vuosikymmenen (2008-2017) päätöslauselmassa ei mainittu perinteiseen tapaan, että tarvittavia resursseja saadaan vähentämällä asevarustelua.

YK:n ydinsulkusopimus on ainoa YK-sopimus ydinaseiden riisumiseksi. Se on hinta sille, että muut sopimusvaltiot sitoutuvat olemaan hankkimatta aseita. Sopimuksen tarkastelukonferenssit ja niiden väliset valmistelukonferenssit muodostavat hyvän barometrin joka ennakoii myös nousevia trendejä.

Vuoden 2000 konferenssin 13 askelen aseidenriisuntaohjelma ei ole edennyt, ja vuoden 2005 konferenssin epäonnistuminen tuo suuria paineita vuoden 2010 kokoukselle.

Sopimus on umpikujassa monesta syystä: aseidenriisunta ei ole edistynyt, ja ydinklubin yhdeksästä jäsenestä vain viisi on sopimuksen jäsenenä. Pohjois-Korea irtautui sopimuksesta ilman seurauksia, ja räjäytti sopimuksen suojissa valmistamansa räjähteen. Israel, Pakistan ja Intia eivät mitenkään ole kärsineet sopimuksen ulkopuolelle jäämisestään. Kriitikkojen mielestä Intia palkittiin syyskuussa 2008, kun ydinteknologian 45 tuottajamaan järjestö NSG lopetti ydinsulkusopimuksen vaatiman boikotin sitä vastaan. Myös Suomi on NSG:n jäsen. Uusi-Seelanti jäi hyvin yksin päätöstä vastustaessaan. Intiaa ei vaadittu allekirjoittamaan ydinsulkusopimusta, sitä ei vaadittu mukaan täydelliseen ydinkoekieltosopimukseen tai ensikäytön kieltoon. Intia sai siten tunnustuksen asemalleen ydinasevaltana, mutta ilman mitään muiden mahtien velvoitteita.

Aseistuksen rajoituspyrkimykset ja asevalvonta ovat nekin epäsuosiossa. Poikkeuksen muodostaa verifiointi, sopimusten noudattamisen todentamismenetelmät. Esimerkiksi YK:n ydinkoekieltosopimusjärjestö CTBTO sai merkittävää kunniaa kyettyään todistamaan jo puoli maapalloa kiertäneistä radionuklidijäämistä Pohjois-Korean todella räjäyttäneen aidon ydinaseen syksyllä 2006.

Norjan, Iso-Britannian ja Vertic-järjestön yhteinen verifikaatiohanke on saanut paljon huomiota.

Ydinsulkusopimus ***NPT, Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons***

Tuli voimaan vuonna 1970. Ydinsulkusopimus on ainoa monenkeskinen sitoumus ydinaseriisunnan edistämiseksi. Sopimus kattaa lähes kaikki maailman maat, yhteensä 188 valtiota. Sopimuksen ulkopuolelle ovat jättäytyneet Intia, Israel ja Pakistan.

Ydinsulkusopimuksessa on kolme painopistettä: ydinaseiden leviämisen estäminen, ydinaseriisunta ja ydinvoiman rauhanomainen käyttö. Sopimus tunnustaa ydinasevaltioiksi sellaiset valtiot, jotka ovat valmistaneet ja räjäyttäneet ydinaseen ennen 1. tammi-kuuta 1967 (Yhdysvallat, Ranska, Iso-Britannia, Venäjä ja Kiina). Ydinaseettomat sopimusvaltiot ovat sitoutuneet olemaan hankkimatta ydinaseita ja ydinasevaltiot puolestaan ydinaseiden riisuntaan. Kaikilla sopimusosapuolilla on oikeus ydinenergian rauhanomaiseen tutkimukseen, tuotantoon ja käyttöön sekä sitoutuvat tähän liittyvän yhteistyön edistämiseen.

EU:n linja ?

Aseidenriisunnan ja asevalvonnan tulisi olla keskeisellä sijalla EU:n yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Hyväksyessään 2003 eurooppalaisen turvallisuusstrategian Eurooppa-neuvosto hyväksyi myös sitä tarkentavan eurooppalaisen strategian joukkotuhoojien leviämistä vastaan, jossa ydinsulkusopimus nähdään yhtenä kansainvälisen turvallisuuden kulmakivenä. EU:n pitäisi periaatteessa pitää huolta sopimuksen sisäisestä johdonmukaisuudesta, edistää sen hyväksymistä kaikkien maailman maiden keskuudessa, sekä painottaa sopimuksen kaikkien määräysten noudattamista. Käytännössä moni kuitenkin katsoo että leviämistä ei voi estää jos nykyiset ydinasemaat, myös EU maat ei suostu puhumaan omien aseidensa riisumisesta.

Euroopan parlamentti onkin todennut, että EU:n lopullinen tavoite on ydinaseiden täydellinen eliminointi, ja toivonut, että sekä viralliset että epäviralliset ydinasevaltiot sitoutuvat tähän aktiivisesti ja saavat aikaan lisää edistystä ydinaseiden vähentämisessä ja tuhoamisessa.

Suomi ?

Suomi on myös tukenut sitä, että sopimuksen ulkopuolella olevat maat liittyisivät sopimukseen viipymättä. Ydinsulkujärjestelmän uskottavuus edellyttää Suomen mielestä, ei vain ydinaseiden leviämisen estämistä, vaan myös, että vanhat ydinasevaltiot etenevät ydinaseiden riisumisessa.

Suomi on pitänyt keskeisinä mm. ydinkoekieltosopimuksen voimaansaattamista, sekä neuvotteluja fissiomateriaalin tuotantokiellosta. Suomen kannalta tärkeää on taktisten ydinaseiden vähentäminen. Suomi on tukenut IAEA:n valvontajärjestelmän vahvistamista ja ehdotuksia, joilla tähdätään vientivalvonnan vahvistamiseen.

Lue lisää:

Eurooppalainen strategia joukkotuhoojien leviämistä vastaan:

http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=392&lang=en&mode=g

YDINKOEKIELTO

CTBT (Comprehensive Test-Ban Treaty),

Kieltää kaikki ydinkokeet, mutta ei ole astunut voimaan, koska riittävä määrä maita ei ole ratifioinut sitä.

Lyhyen ajan kuluessa kuitenkin seitsemän uutta maata on ratifioinut CTBT-sopimuksen. Kaikkiaan 144 maan parlamentit ovat jo hyväksyneet sen ja sitoutuneet kieltämään ydinaseiden koeräjäytykset. Paineet kasvavat, jotta sopimus saatettaisiin voimaan. Voimaantulo on kiinni enää yhdeksän maan päätöksestä.

Täyskieltosopimus täydentää ilmakehässä suoritettavat kokeet kieltävää, osittaista ydinkoekieltosopimusta vuodelta 1963.

Vuoden 1945 jälkeen on tehty 2051 ydinkoetta, joista paljaan taivaan alla 528. Lääkärien rauhanjärjestö IPPNW on laskenut niiden globaalina seurauksena noin 430 000 ihmisen kuolleen syöpäsairauksiin vuoteen 2000 mennessä. Seuraukset luonnolle ovat arvioimatta.

Ydinkokeet ovat siirretty maan tai veden alle. Useimmista maanalaisistakin kokeista karkaa saasteita ilmakehään. Jopa USA:n suorittamista 824 kokeesta 433 tuotti ilmakehäpäästöjä. Kun Neuvostoliitto suoritti kokeita maan alla Novaja Zemljalla ja Kuolan niemimaan apatiittialueella, vaikutukset havaittiin helposti myös Suomen Lapissa.

CTBT:n verkostossa on jo yli 200 havaintoasemaa – yli 300 on tavoitteena. Analysointikeskus sijaitsee Wienissä. Suomi osallistuu verkostoon ja verifiointiin vahvalla panoksella.

Täydellinen ydinkoekiello olisi YK:n entisen Irakin asetarkastaja Hans Blixin mukaan tärkeintä vähennettäessä joukkotuhoaseiden vaaraa. Jos Yhdysvallat ratifioisi ydinkoekieltosopimuksen, se voisi johtaa myös muiden maiden ratifiointipäätöksiin, on Blix sanonut.

EU ja CTBT ?

EU tekee työtä, jotta täydellinen ydinkoekieltosopimus (CTBT) saataisiin pikaisesti voimaan. Tätä silmällä pitäen on myös hyväksytty useampi yhteinen toiminto eli joint action.

Lue Lisää:

CTBT-organisaatio: www.ctbto.org

Ydinkoekiellon valvonta Suomessa:

http://www.stuk.fi/ydinturvallisuus/ydinsulkuvalvonta/ydinkoekiellon_valvonta/fi_FI/valvonta_suomessa/

Mikael Böök:

European Nuclear Disarmament eli END on viisauden alku!

Vuoden 1980 hutikuussa jotkut rohkeat eurooppalaiset kansalaiset kyseenalaistivat koko silloisen poliittisen maailmanjärjestyksen julkaisemalla European Nuclear Disarmament (END)-manifestin. Siinä sanottiin: Meidän on alettava toimia kuin ydistynyt, neutraali ja rauhallinen Eurooppa jo olisi olemassa.

END-vetoomuksesta tuli miljoonien kansalaisten tahdon symboli niin Brittien saarilla ja Länsi-Euroopassa kuin Itäeuroopassa ja Venäjällä (silloisessa Neuvostoliitossa). Valtaapitävät ja vallan käskyläiset kutsuivat ihmisiä, jotka tunnettiin END-liikkeen kannattajina milloin USA:n, milloin Neuvostoliiton salaisten tiedustelupalveluiden agenteiksi sekä vaarallisiksi "veneen kaatajiksi", jotka eivät tajunneet, että Jaltan kokouksen päätökset ja niistä seuraava Euroopan kahtiajako oli tarkoitettu ikuisiksi.

Suurvaltojenkin johtajien oli kuitenkin lopulta pakko kuunnella kansan ääntä, sillä END-liikkeeseen liittyi paitsi tavallisia kansalaisia, tutkijoita, kirjailijoita ja taiteilijoita myös lukuisia parlamentaarikkoja, piispoja ja kenraaleja, joten liikettä ei enää ollut mahdollista leimata pasifistiseksi haihatteluksi.

Niinpä aseriisuntapelissä tapahtui epätavallinen käänne. Vuonna 1987 presidentti **Reagan** ja pääsihteeri **Gorbatshev** sopivat keskipitkän matkan ohjusten sijoittamisen keskeyttämisestä.

Mutta samalla tapahtui se, mikä ei olisi koskaan saanut tapahtua. Pientä osavoittoa tulkittiin kansalaisten keskuudessa yleiseksi "Vaara ohi!"-merkiksi. END-liike asettui lepotilaan ja pian se nukahti. Suurvaltojen johtajat saattoivat siis jatkaa peliään ikäänkuin mikään ei olisi tapahtunut. Eikä END koskaan alkanutkaan, vaikka Neuvostoliitto ja kylmä sota päättyivät. Niinpä maailma ja Eurooppa on edelleen täynnä joukkotuhoaseita, uusi varustelukierre on alkamassa, Ranska ja Englanti uudistavat yhä MIRV-ominaisuudella varustettuja ydinohjuksiaan ja Venäjän kenraalit puhuvat uusien ydinaseiden sijoittamisesta Kaliningradiin. Euroopan näennäisestä yhdistymisestä huolimatta me joudumme siis edelleen laskemaan ja vertailemaan USA:n, Venäjän, Ranskan ja Englannin ydinarkien määriä, Kiinan, Israelin, Intian, Pakistanin sekä Iranin väitetyistä ydinaseista puhumattakaan.

Siksi meidän on jälleen alettava toimia ikäänkuin yhdistynyt, neutraali ja rauhanomainen Eurooppa olisi olemassa. END-manifesti jatkoi: Meidän on opittava olemaan lojaaleja ei "Idälle" tai "Lännelle" vaan toisillemme ja meidän on oltava väiltämättä minkään kansallisvaltion asettamista esteistä tai rajoituksista.

END on alettava nyt. END on viisauden alku.

END – Vetoamus Euroopan ydinaseiden riisumiseksi

(esitetty 28. päivänä huhtikuuta 1980)

Olemme astumassa ihmiskunnan historian vaarallisimmalle vuosikymmenelle. Kolmas maailmansota ei ole ainoastaan mahdollinen, vaan yhä todennäköisempi. Taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat kehittyneissä teollisuusmaissa, kriisi, militarismi ja sota kolmannessa maailmassa kasaavat poliittista jännitystä, joka kiihdyttää miele-

töntä kilpavarustelua. Eurooppaan, Idän ja Lännen konfrontaation maantieteelliselle päänäyttämölle, on ilmestymässä uusia yhä tuhoisampien ydinaseiden sukupolvia.

Sekä Pohjois-Atlantin että Varsovan liiton voimilla on ainakin kahdenkymmenenviiden vuoden ajan ollut riittävästi ydinaseita vastapuolen täydelliseksi tuhoamiseksi ja samalla koko sivilisaation perustan vaarantamiseksi. Mutta kunakin kuluneena vuotena ydinvarustelukilpa on moninkertaistanut niiden lukumäärän lisäten tuhoisan onnettomuuden tai väärinarvioinnin todennäköisyyttä.

Kun kumpikin osapuoli, estääkseen toista käyttämästä ydinaseita, yrittää todistaa valmiutensa käyttää niitä, suunnitellaan uusia, ”käyttökelpoisempia” ydinaseita, ja ”rajoitetun” ydinsodan ajatus on saatu kuulostamaan yhä uskottavammalta. Siinä määrin, että tämä paradoksaalinen prosessi voi loogisesti johtaa vain ydinaseiden todelliseen käyttämiseen.

Kummallakaan suurvallalla ei nyt ole sellaista moraalista asemaa, että se voisi vaikuttaa pienempien maiden luopumiseen ydinaseiden hankkimisesta. Ydinreaktoreiden leviäminen ja niitä tuottavan teollisuuden kasvu vahvistaa maailmanlaajuisen ydinaseiden leviämisen todennäköisyyttä moninkertaistaen siten ydiniskujen riskiä.

Vuosien mittaan yleinen mielipide on painostanut ydinaseriisunnan ja kilpailevien sotilasliittojen välisen liennytyksen puolesta. Tämä painostus on epäonnistunut. Yhä suurempi osa maailman resursseista käytetään aseisiin vaikka molemminpuolisen täydellisen tuhoamisen mahdollisuus on jo enemmän kuin varmistettu. Tämä taloudellinen taakka edistää sekä Idässä että Lännessä sosiaalisen ja poliittisen jännityksen

kasvua pannen liikkeelle noidankehän, jossa kilpavarustelu ruokkii maailmantalouden epävakaisuutta ja päinvastoin: kuoleman dialektiikkaa.

Olemme nyt suuressa vaarassa. Kokonaisia sukupolvia on syntynyt ydinsodan uhan varjossa ja ne on totutettu uhkaan. Huoli on antanut tietä apatialle. Jatkuvan uhan alla elävässä maailmassa pelko leviää yli Euroopan mantereiden molempien puolten. Sotilaallisten ja sisäisten turvallisuuden joukkojen valtuuksia lisätään, ihmisten ja ajatusten vapaalle liikkumiselle asetetaan rajoituksia ja riippumattomasti ajattelevien yksilöiden kansalaisoikeuksia uhataan niin Lännessä kuin Idässäkin.

Emme halua annostella syyllisyyttä Idän ja Lännen poliittisten ja sotilaallisten johtajien kesken. Molemmat osapuolet ovat syyllisiä. Molemmat osapuolet ovat omaksuneet uhkaavia asenteita ja ryhtyneet aggressiivisiin tekoihin maailman eri puolilla.

Tilanteen parannuskeinot ovat meidän käsissämme. Meidän on toimittava yhdessä vapauttaaksemme koko Euroopan alue Puolasta Portugaliin ydinaseista, ilma- ja vedenalaisista tukikohdista ja kaikista ydinaseita tutkivista tai valmistavista laitoksista. Vaadimme kahta suurvaltaa vetämään pois kaikki ydinaseet Euroopan alueelta. Erityisesti vaadimme Neuvostoliittoa lopettamaan keskipitkän matkan SS 20-ohjusten tuotannon sekä Yhdysvaltoja olemaan panematta täytäntöön päätöstä kehittää risteilyohjuksia ja Pershing II -ohjuksia käytettäväksi Länsi-Euroopassa. Vaadimme myös SALT II-sopimuksen ratifiointia välttämättömänä askeleena kohti tehokkaiden yleistä ja täydellistä aseistariisuntaa koskevien neuvottelujen elpymiseksi.

Samanaikaisesti meidän on puolustettava ja laajennettava kaikkien kansalaisten, niin Idässä kuin Lännessä, oikeutta osallistua tähän yhteiseen liikkeeseen ja kaikenlaiseen yhteistoimintaan.

Vetoamme ystäviimme Euroopassa, edustivatpa he mitä tahansa uskontoa tai vakaumusta, että he pohtisivat kiireellisesti tapoja, joilla voimme työskennellä yhdessä näiden yhteisten päämäärien puolesta. Kaavailemme Euroopan laajuista kampanjaa, jossa olisi kaikenlaisia yhteistoimintaa, jossa eri kansojen ja mielipiteiden edustajat neuvottelevat ja koordinoivat toimintaansa ja jossa on epämuodollista yhteistoimintaa yliopistojen, kirkkojen, naisjärjestöjen, ammattiyhdistysten, nuorisjärjestöjen, ammattiryhmien ja yksilöiden kesken päämääränä yhteisen tavoitteen edistäminen: koko Euroopan vapauttaminen ydinaseista.

Meidän on alettava toimia kuin yhdistynyt, neutraali ja rauhallinen Eurooppa jo olisi olemassa. Meidän on opittava olemaan lojaaleja ei ”Idälle” tai ”Lännelle”, vaan toisillemme ja meidän oltava välittämättä minkään kansallisvaltion asettamista esteistä tai rajoituksista.

On kunkin valtion kansalaisten vastuulla toimia ydinaseiden ja -tukikohtien poistamiseksi Euroopan maaperältä ja aluevesiltä ja päättää omista keinoistaan ja strategiastaan oman alueensa suhteen. Ne vaihtelevat maasta toiseen, emmekä me ehdota minkään yksittäisen strategian määräämistä. Tämän on oltava osa yli mantereiden ulottuvaa liikettä, jossa on kaikenlaista yhteistoimintaa.

Meidän on vastustettava kaikkia Idän tai Lännen valtiomiesten yrityksiä käyttää tätä liikettä hyväkseen. Emme anna etusijaa sen paremmin NATOLle kuin Varsovan liitolle. Meidän päämääränämme on oltava vapauttaa Eurooppa konfrontaatiosta, vahvistaa liennytystä Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä ja viime kädessä purkaa molemmat sotilasliitot.

Vedotessamme eurooppalaisiin emme käännä selkäämme maailmalle. Toimiessamme Euroopan rauhan puolesta toimimme maail-

man rauhan puolesta. Eurooppa on kahdesti tällä vuosisadalla häpäissyt oikeutensa edustaa sivilisaatiota aiheuttaessaan maailman-sodan. Tällä kertaa meidän on maksettava velkamme maailmalle saamalla aikaan rauha.

Tällä vetoomuksella ei saavuteta mitään, ellei sitä tue päättäväinen ja kekseliäs toiminta uusien ihmisten voittamiseksi tukemaan sitä. Meidän on nostatettava vastustamaton painostus ydinaseettoman Euroopan puolesta.

Emme halua vaatia liikkeeltä minkäänlaista yhdenmukaisuutta tai ennalta määritellä niiden monien järjestöjen neuvotteluja ja päätöksiä, jotka jo toimivat aseistariisunnan ja rauhan puolesta. Tilanne on kuitenkin kiireellinen. Vaara kasvaa jatkuvasti. Pyydämme tukeasi tälle yhteiselle päämäärälle ja toivotamme tervetulleeksi sekä apusi että neuvosi.

E. P Thompson, Dan Smith (toim.), "Protest and Survive", Penguin, 1980, s. 223-226. Tekstin suomensivat Mikael Böök ja Leevi Lehto ja se julkaistiin Sadankomiteavihkoissa numerona 5 nimellä *END? Euroopan ydinsota vai ydinaseriisunta?* vuonna 1982.

Kirjaa myy Sadankomitea.

Saintesin vetoomus ydinvapaan Euroopan puolesta

Laadittu Ranskan Saintes'issä 9-11 toukokuuta 2008 aseistariisuntaa käsittelevässä kokouksessa, The 3rd Rally for International Disarmament, Nuclear, Biological and Chemical (3rd RID-NBC). Kokoukseen osallistui runsaat 200 kansalaisjärjestöjen edustajaa, kokouskielinä ranska ja englanti. Kokouksen järjesti Action des Citoyens pour le Désarmement Nucléaire (ACDN)

Vetoomus :

1. Yhteinen Eurooppamme koostuu kansoista, jotka asuvat samassa maanosassa. Kansat muodostuvat valtioista ja maista, joilla on erilaiset kielet ja kulttuurit. Aika ajoin ne ovat tehneet yhteistyötä ja aika ajoin taistelleet keskenään. Pitkä yhteinen historia on johtanut niiden haluun muodostaa yksi yhteinen kulttuurinen ja poliittinen kokonaisuus. Ne ovat löytäneet sellaiset arvot ja päämäärät, joiden siivittämänä ne kykenevät häivyttämään erilaaisuutensa ja saavuttamaan rauhantilan.
2. Euroopan on otettava oppia menneisyytensä menestyksistä ja menetyksistä voidakseen rakentaa omien arvojensa ja tavoitteitensa mukaista tulevaisuutta, tietoisena kansojensa ja ihmistensä yhteisestä kohtalosta.
3. Pitkän historiallisen prosessin aikana, jonka tuloksena Eurooppa muotoutui, se on tuonut panoksensa taiteisiin, tieteisiin, tekniikkaan, ajatteluun ja inhimilliseen luovaan työhön. Mutta se on myös kokenut lukemattomia sotia, harjoittanut kolonialismia suuressa osassa maailmaa, sytyttänyt kaksi maailmansotaa, kestänyt ja tuottanut diktatuureja, sekä saavuttanut väkivallan huipentuman kehittämällä keskitysleirit ja totaalisen kansanmurhan.

4. Tuloksena tästä pitkästä kehityksestä on eurooppalaisen arvomaailman keskiöön noussut ykköseksi yksi arvo: ihmisarvon kunnioittaminen. Se tuo mukanaan kaikki muut arvot. Tällä arvohierarkialla on lukuisia seurauksia politiikassa, yhteiskunnassa, taloudessa, lainsäädännössä, maanpuolustuksessa, moraalissa ja kulttuurissa.

5. Kansojen oikeus päättää itse omasta tulevaisuudestaan on yksi näistä arvoista.

6. Demokratia, eli kansan oma hallinto, sen itsensä toteuttamana ja sitä itseään varten, on samalla kertaa ihanne ja keino joka yhdistää vastakkaisia tavoitteita; siksi demokratian puolustaminen on niin perustavaa laatua oleva asia Euroopan menneisyydessä, nykypäivässä ja tulevaisuudessa.

7. Euroopan kansalaiset uskovat tästä lähin, että ihmisarvon kunnioitus ja demokratian syventäminen ovat oikeudenmukaisen ja kestävä rauhan paras tae, niin Euroopan maaperällä kuin maailmanlaajuisesti.

8. Euroopan unionin olemassa olevat instituutiot ovat tarpeellisen kehys rauhoitetun ja rauhanomaisen Euroopan rakentamisessa, mutta niitä on muokattava demokratian keinoin vielä demokraattisemmaksi; kansojen mielipidettä on kysyttävä tärkeissä ja niiden tulevaisuutta koskevissa asioissa, niin Euroopan kuin myös maailman tulevaisuutta koskevissa asioissa.

9. Euroopan perustuslaki, joka hahmottelee tulevaisuuden Eurooppaa ja sen asemaa maailmassa, on yksi niistä tärkeistä asioista, joista on päätettävä kansanäänestyksellä.

10 Tärkeisiin asioihin kuuluvat niin ikään keinot rauhan säilyttämiseksi ja yhteisen turvallisuuden takaaminen.

11. Tuotantomuodot, kulutusmuodot, kauppa, suhde luontoon ja ympäristönsuojelu kuuluvat niihin tärkeisiin asioihin, joihin olemme velvollisia ottamaan kantaa osana koko sivilisaatiomme koskevia tärkeitä valintoja.

12. Näistä syistä yhteisen päätöksenteon ja demokraattisen mielipideilmaisun kohteena tulisi (ja jo aikaisemmin olisi pitänyt) olla myös ydinvoima ja sen rooli niin sotilas- kuin siviilikäytössä. Euroopan kansojen on otettava ydinvoimaa koskeva päätöksenteko omiin käsiinsä.

Euroopan ja maailman kansalaisina esitämme seuraavat vaatimuksemme ja vetoamme Euroopan kaikkien maiden kansalaisiin, että he yhtyisivät niihin:

1. Yhtäkään ydinasetta ei enää saa sijoittaa Euroopan alueelle – Atlantilta Uralille.
2. Yksikään ydinase ei saa enää uhata Eurooppaa tai muuta maailmaa.

3 Euroopan on tehtävä aloite ja tuettava maailman ydinaseriisuntaa, ydinsulkusopimuksen VI artiklan mukaisesti.

4. Geneven aseidenriisuntakonferenssin on pyrittävä tähän päämäärään kaikin mahdollisin keinoin.

5 IAEA:n on lopetettava ydinenergian tukeminen ja keskityttävä yksinomaan tarkkailemaan siviili- ja sotilaallisia ydinlaitoksia, estämään fissiomateriaalin jatkokäyttö uusien aseiden rakentamiseen, ja auttamaan paljastamaan olemassa olevat aseet ja ydinlaitokset.

6. Wienin täydellinen Ydinkoekieltosopimus (CTBTO) on saatettava voimaan.

7. Kaikki mahdollinen on tehtävä ydinkatastrofien kuten Tšeljabinskin ja Tšernobylin todellisten syiden ja seurausten selvittämiseksi perinpohjaisesti.

8 IAEA:n ja WHO:n välinen vuoden 1959 sopimus, joka pakottaa WHO:n levittämään perätöntä tietoa ja valheita ydinvoiman terveyshaitoista, on purettava.

9 EURATOM -sopimus on purettava eikä uusia ydinvoimalaitoksia saa rakentaa.

10. Euroopan on julistauduttava ydinaseista ja ydinvoimaloista vapaaksi alueeksi, osana koko maailman denuklearisointia, eikä sen pidä odottaa muiden valtioiden tai maanosien ratkaisuja.

Me kutsumme kaikkia Euroopan kansalaisia, kansalaisjärjestöjä, valtioita ja ihmisiä, liittymään yhteen näiden tavoitteiden saavuttamiseksi mahdollisimman pian.

Ensimmäiset allekirjoittajat:

- Jean-Marie Matagne, Action des Citoyens pour le Désarmement Nucléaire (ACDN, Ranska) - Wayne Hall, Enouranois Network (Kreikka) - Mikael Böök, Network Institute for Global Democratization (Suomi)

Voit itse allekirjoittaa vetoomuksen osoitteessa
<http://www.adressit.com/saintes-vetoomus>

Lisätietoa : Action des Citoyens pour le Désarmement Nucléaire (ACDN , www.acdn.net)

IAEA Kansainvälinen atomienergiajärjestö

Ydinsulkusopimuksen valvonnasta vastaa Kansainvälinen atomienergiajärjestö (IAEA). IAEA on YK-perheeseen kuuluva itsenäinen järjestö, joka perustettiin vuonna 1957.

IAEA:lla on 144 jäsentä. IAEA:n tehtävänä on perussäännön mukaan edistää ydinenergian rauhanomaista käyttöä kaikkialla maailmassa ja varmistaa, ettei rauhanomaisessa käytössä olevia ydinaineita siirretä mihinkään sotilaallisiin tai muihin tuntemattomiin tarkoituksiin

Moni kansalaisjärjestö suhtautuu kriittisesti IAEAhan koska se edistää ydinvoiman käyttöä jota moni vastustaa monestakin eri syystä.

EU ja IAEA

EU on tukenut IAEA:n Nuclear Security Fundia vuodesta 2004 päättämällä kahdesta yhteisestä toiminnasta järjestön ydinturvallisuuteen ja verifikaatioon liittyvän työn tukemiseksi.

EU:ssa on hyväksytty useampi "yhteinen toiminta, jotka ovat osa toimintasuunnitelmaa EU:n joukkotuhosestrategian toteuttamisessa". Ne ovat kohdistuneet mm: ydinlaitosten ja -materiaalien turvajärjestelyjen parantamiseen, radioaktiivisten lähteiden suojelun parantamiseen muussa kuin ydinkäytössä (maatalous, teollisuus, lääketiede), laittoman kaupan vastaisten toimien edistäminen sekä oikeudelliseen apuun lisäpöytäkirjan toimeenpanossa.

EU:lla on myös asesulkutyöryhmä (Non-proliferation Working Group).

Lue lisää:
<http://www.iaea.org/index.html>

Abolition 2000 -maailmanlaajuinen ydinaseiden vastainen järjestöverkosto

Ydinaseiden täyskieltoa ajava Abolition- verkosto muodostettiin huhtikuussa 1995 YK:n ydinsulkusopimuksen tarkistuskonferenssin yhteydessä. Määräaikaiseksi laadittu sopimus sovittiin tuolloin muutettavaksi pysyväksi osaksi kansainvälistä lakia. Rauhanjärjestöt pettyivät havaitessaan, ettei sopimusta aiottu muuttaa muuten, vaikka sen epäkohdat olivat jo tuolloin hyvin näkyvillä. Lyhyen sopimuksen artikla VI, velvoite luopua ydinaseista, aiottiin unohtaa.

Järjestöaktivistit laativat kannanoton, josta tuli Abolition 2000-verkoston peruskirja. Sen on tähän mennessä allekirjoittanut yli 90 maassa toimivat yli 2 000 järjestöä. Abolition-verkostolla on eurooppalainen haara, Abolition 2000 Europe.

Abolition 2000-verkoston perustamiskannanotto

Jotta lapsemme ja lapsenlapsemme voisivat nauttia turvallisesta ja elinkelpoisesta maailmasta, meidän on päästävä sopimukseen kaikkien ydinaseiden hävittämisestä, korjattava ympäristölle aiheutuneet tuhot ja lievitettävä sitä inhimillistä kärsimystä, jonka kuluneet 50 vuotta ydinasekokeita ja asetuotantoa on aiheuttanut.

On tunnustettava, että "rauhanomaisen" ja sodankäyntiin liittyvän ydinteknologian ja pitkävaikutteisten radioaktiivisten materiaalien käyttöön liittyy uhkia tulevien sukupolvien elämälle. On edettävä kohti puhtaita, turvallisia, uudistuvia energiantuotannon muotoja, jotka eivät tuota ainesosia joukkotuhoaseisiin eivätkä myrkytä luontoa kymmeniksi tuhansiksi vuosiksi. Kellään ei ole kyseenalaistamatonta oikeutta ydinenergiaan, vaan elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen ydinaseettomassa maailmassa.

Siihen päästään huolella suunnitellen ja askel askelelta. Teknisesti se on mahdollista. Esteenä on poliittisen tahdon puute etenkin ydinaseita omistavien valtioiden taholla. Kemialliset ja biologiset aseet on kielletty, myös ydinaseet on kiellettävä.

Vetoamme etenkin ydinasevaltoihin, niin tunnettuihin kuin aseensa salanneisiin, että ne ryhtyisivät seuraaviin toimiin ydinaseiden täydelliseksi kieltämiseksi (abolition). Kehotamme ydinsulkusopimukseen liittyneitä valtioita vaatimaan että ydinasemahdit ryhtyvät seuraaviin toimenpiteisiin:

Että ne aloittavat ja saattavat loppuun neuvottelut ydinaseiden täydellistä riisumista koskevasta sopimuksesta, joka on vaiheistettu ja aikataulutettu ja johon sisältyy tehokas verifiointi ja toimeenpano.

Että ne antavat välittömästi ja ehtoja asettamatta sitoumuksen olla käyttämättä ydinaseitaan tai uhkaamasta niillä.

Että ne pikaisesti saavat voimaan aidon, täydellisen koekieltosopimuksen, joka kattaa ehdottomasti kaikki kokeet ja joka estää kaikkien valtioiden ydinasekehitystoiminnan.

Että ne keskeyttävät uusien ja aseiden määrää kasvattavan asejärjestelmien tuottamisen ja käyttöönoton, ja aloittavat käyttöönotettujen aseiden poistamisen ja vaarattomaksi saattamisen.

Että ne kieltävät kaiken radioaktiivisten asekelpoisten materiaalien tuotannon ja rikastuksen.

Että kaikki valtiot asettavat asekelpoiset radioaktiiviset materiaalit ja ydintuotantolaitokset kansainvälisen tarkastuksen, seurannan ja turvajärjestelyiden piiriin sekä laativat julkisen, kansainvälisen rekisterin kaikesta asekelpoisista materiaaleista.

Että ne kieltävät ydinaseisiin liittyvän tutkimuksen, suunnittelu-, kehitys- ja koetoiminnan laboratorioissa, joissa käytetään etenkin

hydrodynaamista räjäytystekniikkaa ja tietokonesimulointia; että kaikki ydinaselaboratoriot alistetaan kansainväliseen valvontaan sekä että kaikki ydinkoealueet suljetaan.

Että perustetaan sellaisia uusia ydinaseettomia vyöhykkeitä kuin esimerkiksi Tlatelolcon ja Rarotongan sopimusvyöhykkeet.

Että julkisesti ja Kansainvälisen tuomioistuimen edessä tunnustetaan ydinaseilla uhkaaminen ja niiden käyttö laittomaksi.

Että ne perustavat kansainvälisen energiaviraston, joka edistää ja tukee kestävien ja ympäristön kannalta turvallisten energialähteiden käyttöönottoa.

Että luodaan mekanismeja joilla varmistetaan kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen mahdollisuus osallistua ja seurata ydinaseiden täyskieltoon johtavaa prosessia.

Ydinaseista vapautettu maailma on ihmiskunnan yhteinen päämäärä. Sitä ei voida saavuttaa ydinaseiden omistuspohjaa rajoittavan ratkaisun kautta, jos se sallii ydinaseet pienelle maa-ryhmälle. Yhteinen turvallisuutemme vaatii hylkäämään kaikki ydinaseet. Meidän tavoitteemme on ehdoton ja määrätietoinen kaikkien ydinaseiden hävittäminen.

*Vuoden 1995 Abolition 2000 kannanotossa vaadittiin ydinaseiden kieltosopimuksen (Nuclear Weapons Convention) solmimista "vuoteen 2000 mennessä". Kun oli tunnustettava että ydinasevaltat jättävät sitoumuksensa tällaisten neuvottelujen aloittamisesta täyttämättä, vaatimuksesta luovuttiin vuoden 2000 lopulla.

**Sopimuksen tulisi tuottaa aseidenriisuntaratkaisuja, joita ei voida perua, esimerkiksi seuraavia: että kaikki käyttöönotetut ydinasejärjestelmät vedetään pois ja tehdään toimintakyvyttö-

miksi; riisutaan ja tuhotaan taistelukärjet; siirretään kärjet ja asekelpoiset materiaalit kansainvälisten turvatoimien alle; tuhoetaan ballistiset ohjukset ja muunlaiset aseiden kuljetusvälineet. Sopimus voisi sisältää myös yllämainittuja toimia ja ne tulisi panna toimeen viivytyksettä. Täydellisesti toimeenpantuna sopimus korvaisi ydinsulkusopimuks

Lisätietoa :

www.abolition2000.org
ja
www.abolition2000europe.org

Middle Powers Initiative

Middle Powers Initiative, keskisuurten mahtien aloite, on seitsemän kansalaisjärjestön hanke jonka puitteissa ne toimivat yhdessä "keskisuurten" maiden hallitusten kanssa kannustaakseen ja tukeakseen ydinasevaltioita niiden käytännöllisissä ja välittömissä toimissa ydinaseisiin liittyvien vaarojen vähentämiseksi. MPI:n kansainvälistä ohjausryhmää johtaa entinen Kanadan aseidenriisuntasuurlähettiläs Douglas Roche.

Jäsenjärjestöt ovat

Global Security Institute

International Association of Lawyers Against Nuclear Weapons

International Network of Engineers and Scientists

International Peace Bureau

International Physicians for the Prevention of Nuclear War

Nuclear Age Peace Foundation and the

Women's International League for Peace and Freedom

Lisötietoa :
www.middlepowers.org

Kaupunginjohtajien rauhanliike

On Hiroshiman ja Nagasakin pormestareiden aloite jonka ajatus on että myös paikallistasolla kunnallisella tasolla on väliä, ydinaseet koskettavat myös kaupunkeja ja kuntia, se turvallisuusky-symys joka kuuluu myös paikallisille vastuunkantajaille ei vaan maiden ulkopoliittisille johtajille.

Joulukuussa 2008 liikkeseen kuuluu jo johtajia jo 2 536 kunnasta ja kaupungista 133 maassa ympäri maailman. Verkoston jäsenet ja tukijat edistävät työllään maailmanlaajuisia ydinaseriisuntaa. Pormestareiden – tai kaupunkien ja kunnajohtajien - aloitteeseen kuuluu mm. Aloite 2020 jonka idea on että hyväksyttäisiin vuoteen 2020 mennessä aikataulu ja tiekartta lopulliselle ydinaseriisunnalle

Uusin aloite on tuen kerääminen nk Hiroshima Nagasaki pöytäkirjan puolesta joka olisi lisäpöytäkirja ydinsulkusopimukseen, ja ideana muutenkin toimia herättelijänä tulevien ydinsulkussopimusneuvottelujen alla. Ydinsulkusopimuksen pöytäkirja haastaa sopimuksen allekirjoittaneet hallitukset noudattamaan tavoitteita, joihin ne ovat sitoutuneet. Kaupunkien vetoamus antaa kaupungeille mahdollisuuden seisoa heille tärkeimmän tavoitteen, kansalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden takana.

Suomesta meillä on vasta Varkaus ja Maarianhamina mukana kaupunkien verkostossa mutta tekeillä on aloitteita jotta useampi kaupunki ja kunta liittyisi mukaan.

Lisätietoja :

<http://www.mayorsforpeace.org/english/index.html>

<<http://www.2020visioncampaign.org>

<<http://www.2020visioncampaign.org/filestorage/409/File/1/CitiesAppeal.pdf>>

RÅG

Nu ska du skäras, råg,
nu kommer folk och skär dig.

Fint har du vuxit, råg,
mens jag suttit och skrivit,
liksom en gyllene fond
till det jag plitat och skrivit.

Åskan var ute i natt,
blixterna gjorde dig kritvit,
regnet vi väntat på
dråsade ned på din vithet.

Nu ska du skäras, råg,
regntårar glittrar på axen.
Gubbarna nalkas dig, råg,
blänkande liar på axeln.

Vem ska sen minnas dig, råg?
Vem ska sen minnas - mig?

Elmer Diktonius

RUIS

Nyt sinut korjataan, ruis,
nyt korjuuväki on tullut,
sille ei mahda nyt mitään
että on hetkesi tullut.

Kauniisti kasvoit, ruis,
kun istuin ja tein tätä työtä,
kasvoit kuin kultainen aarre,
sen eteen juuri tein työtä.

Ukkonen jylisi yöllä,
valossa sen olit valkein,
sade odottamaamme
sinuun kohisi ryöpyin valkein.

Nyt sinut korjataan, ruis.
Vesi kimaltaa tähtäpäällä.
Ukot tuolta jo astuvat, ruis,
kirkkaat viikatteet olkapäällä.

Kuka sitten sinut muistaakaan, ruis?
Kuka sitten muistaakaan - minut?

Elmer Diktonius (suom. Leena Krohn)

Elmer Diktonius/Annorlunda 1948
suom. Leena Krohn

Ruis

Kaj Chydenius 2008

♩ = 58

A

Nyt si-nut kor-ja- taan,

7

ruis, nyt kor - juu-vä-ki on tul - lut, sil-le ei mah-da nyt mi-tään et-tä on het-ke-si

13

tul - lut. Kau-niis-ti kas - voit, ruis, kun is-tuin ja tein tä-tä työ - tä, kas-voit kuin kul-tai-nen

19

aar - re, sen e-teen juu-ri tein työ - tä.

25

2

B

Uk - ko-nen jy - li - si yö - lä, va-los-sa sen o-lit val - kein, sa-de o-dot-ta-mam - me si-nuun

37

C

ko-hi-si ryö - pyin val - kein. Nyt si-nut kor-ja- taan, ruis. Ve-si ki-mal- taa täh-kä

43

pääl - lä. U-kot tuol-ta jo as - tu - vat, ruis. Sir-pit kiil-tä - en ol - ka - pääl - lä. Ku-ka

48

sit - ten si-nut muis-taa- kaan, ruis? Ku - ka sit - ten muis-taa-kaan mi- nut?

52

Sil - le ei mah - da nyt mi-tään et - tä on het - ke - si tul - lut.

Helsinki 22.10.2008

KIRJOITTAJIEN ESITTELYT

Mikael Böök, s. 1947. Pääaine: filosofia. Toiminut 80-luvulta lähtien ydinasekysymysten parissa mm. END-liikkeessä.

Jaakko Ellisaari VTM, Sadankomitean pitkäaikainen jäsen ja Rauhanliiton hallituksen varajäsen. Koordinoi rauhanliiton ydinasekysymysten seurantaa ja toimii Abolition 2000 Europe-verkoston Suomen yhteyshenkilönä.

Laura Lodenius, Suomen Rauhanliitto - YK-yhdistyksen toiminnanjohtaja seurannut asevalvontakysymyksiä 15 vuotta.

Julkaisu on osa sarjaa, jossa julkaistaan Sadankomitean ja Rauhanliiton puheenvuoroja EU-Suomen turvallisuuspolitiikasta, joka toivottavasti toimii keskustelun avaajana niin EU-vaalikampanjoinnissa, kuin liittyen keskusteluun hallituksen turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta.

